

[Inverted]

[Horizont]

6.

Jediná lidská vlastnost, která
nám poskytuje nejdříve útěchu
je vytrvalost.

Dichens

O B S A H - č. 6

J.J.Vladimír Bouáník byl	str.1
- Země nepatří lidem	10
- Sen skončil	12
Egon Bondy- Básně	15
- Kardinál Richelieu	21
Slávka B.- Básně	26
Milan Máchevec-K filosofickým základům tolerance	29

ž

Největším sketou v celé zemi je udavač

Goethe

Vladimír Boudník byl ...

1.

Vladimír Boudník byl celý život posmíván a chudý, byl tedy mezi grafickými kumštýři jakýmsi svatým Františkem, byl brán s útrpností a rezervovaností a bylo mu příliš dáváno najevo, že jako umělec je sice docela dobrý, ale nikterak vyjimečný či dokonce geniální mezi dalšími uměleckými osobnostmi, originály, jthž je, pravda, v Praze jako máku. A tak se Boudníkova chrlistická víze ve svůj explozionalizmus musela mnohokrát otřásat v základech. A to nesluví o letech padesátých : o zkouškách charakterů i řízosti dále. Znamenalo to také stát za svými sny a jít za svými sny a vic : věřit těm snům. To v praxi znamená nebát se hned nějaké ostudy a hanby a pověsti blázna. Boudník to dokázal. Znamenalo to /a znamená dodnes/ smířit se s pověstí i skutečností blázna a chudáka a - "nedat se zaháknout", jak říkával Cézanne. A to je důležitější, než cokoli jiného. Nic nekorumpuje umělce a zároveň nedevaluje tak, jako všechno to zapojování se do uměleckého kurvení se po fuškách, neloučení drobné i velké. Mimo ty hlavní příčiny bývá za mnohými uměleckými tragediemi právě tvorba plakátů, známek, krátký film a třeba i ex libris....

Vladimíra Boudníka zachránila jeho povaha, jeho vrozené "dělničtví", které přímo opovrhovalo systémem příteliček, co dohazují kšofty, schůzek a telefonních čísel a všeho, co tomu patří. Vladimír Boudník tužil, jak demoralizují peníze a sláva. Svými výtvarným géniem si byl jistý: nezakjímalo jej, co se děje jinde a zde drží krok s avantgardou - potřeboval kolem sebe jen diváky a žáky.

"Prožíváme dnes zlatou dobu otrockví všeho druhu - a protože básnické dílo nevznikne nikdy z vnějšího diktátu, stejně tak nevznikne nikdy z reakce odporu na tento vnější diktát"

Tyto půl století staré věty ze článku Jana Zahradníčka mi napadají často právě dnes. Protože ani dnes nestačí pro umělce odmítnout společnost establišmentu, nestačí dílo ztravené duchem vzpoury, ale je zapotřebí obnovit sílu vidění a viru v dílo. Tato absolutní, přinočará gesta jsou zosetá právě v Boudníkově díle.

2.

S tou tradiční českou grafickou školou nemá Vladimír Boudník nic společného, jen řemeslo : materiál a v malé míře postupy. Grafikou dozravadní český umělecký buržoazní Pikal - "já vím, že na olej vodemně nemáte, ale ta moje grafika je pro vás dostupná". To byl obecný přístup grafického umělce i publika k tomuto umění a tak ti, co se nejlépe dovedli vyjadřovat je n grafickou mezi ty o p r a v d o - v á umělce nebyli ani vpuštěni. Poučný je příklad Josefa Váchala a několika dalších.

Také Vladimír Boudník byl stále kdesi mimo. Oleje malovat jako ti druzí nedokázal, členem uměleckých hnutí nebyl, třebaže tam měl přátele /surrealistická skupina z 60. let. padesátých/ a dělat krajinky pro dítě a umění do župlíku pro přátele nejenže nedokázal, ale i sama myšlenka na to byla mu strašná a ponižující....

Boudník vnímal skutečnost jako surrealisté : strašnou, hrůznou a krásnou, obdivoval i surrealistická díla, ale je zřejmé, že to bylo vše. Nebyl pro uzavřené skupiny. Chtěl být srozumitelný všem, toužil po široké publiku a nenadarmo často obdivně mluvil o socialistickém realismu. Tvořit mezi proudícími davy lidí, ukazovat jak se umění dělá, vysvětlovat kde je hledat, kde smírat otisky skutečnosti, to bylo Boudníkovi vlastní.

Skrýval se v něm didaktik a osvěťář : chtěl školit, poučovat a vést, proto se i tolik zajímal o "žáky", svoji školu kolem sebe. Považoval umělce za apoštola nového umění a umění samotné za prostředek, jak vést spoluobčany k citlivosti ke kráse a k mravní a charakterové dokonalosti. Přitom Vladimír Boudník nebyl žádný geniální myslitel, nebyl nadprůměrně vzdělán ve filosofii, teologii či jazycích. To je zřejmé z jeho deníkových záznamů, z korespondence i samotných textů manifestu j e h o expresionalismu.

Z Boudníkova díla můžeme vyčíst - a vlastně to první, co si uvědomíme - citlivost, strašnou citlivost, které je až posedlostí citlivostí. V umění tak jako v životě reagoval jak někde praví Bohumil Hrabal : "Malý podnět - velké následky". A tak je jeho dílo nevypočítatelnou reakcí na svět kolem, tak jako i on sám v životě reagoval nevypočítatelným způsobem pro zármutek svých přátel : nakonec v roce 1969 i sebevraždou. Z Boudníkových grafik, ale i ze svědectví přátel víme, jak byl umělec posedlý hmotou, svět vnímal doslova hmatově ve strukturách, reliéfu a rovněž vlastnostmi hmoty - tekutostí, rozpínavostí, pohyby, tlakem hmoty, tvrdostí atd.

Souběžně s abstraktně - realistickými grafikami - otisky materiálového světa kolem Boudník maluje pečlivé kresby, jakési surrealistické vidiny svého erotického utrpení /viz "Corpus delicti, kresby a dopisy 1956 - 1957/ a zdá se, že není v těchto tak výtvarně nepodobných dílech vážného rozporu : skutečně - Boudník maluje často symboly - šipy, trny, síť a uzly a jejich veristické podání je v souvislosti s "abstraktními" otisky hřebů, špón, kovových trnů, zubů, zraňujícího materiálu, který Boudník dokázal "sejmout" a duchovně prozářít, jako by šlo o magickou, fosforeskující hmotu. Všechna ta milostná zklamání a sny zůstala zakleata v oně grafice, celý Boudníkův kosmos na 500 centimetrech čtverečních.

Zo všech těch svědectví o Vladimíru Boudníkově je zřejmé, že se doslova trápil myšlenkou co nejpohotověji zachytit sugestivní okamžik prchavé reality, její magickou krásu. Uvědomoval si zároveň nedostatečnost - nepohotovost dosavadních pozností, které malíři měli v malbě olejem či jinou technikou a rovněž i umělost dodatečné iluze. Logicky došel ke svému zachycení magických okamžiků hmoty a ducha otiskem, momentkou stavu.

Pěkně o tom píše Hrabal ve svém "Něžném barbarovi" : "jeho život, ve kterém se snažil vbourat se do tkáně a jádra hmoty a postihnout její vnitřní krásu a grafickými listy tu velkou Matku hmotu oslavit a zduchovnit.."

Tak jako mnohé umělkyně minulosti i Boudníka fascinovaly z d i ; jako nositelky historie, výtvarné arteakty samy o sobě, jako svědectví současníků budoucím, místo kde neexistuje tabu a kde je možné stále něco přidávat. Zeď jako mýtická realita a nositelka symbolů. Svoje poselství zdi přidal Boudník k těm ostatním, která předcházela jeho výtvarnému gestu a svojí vlastní sensibilitou se přičítávají další a další generace až k dnešku. A tak dnes vnímáme nejčastější obsahy, poselství zdi : "Čínské zdi", symbolu omezenosti a despotie zdi na celém světě, místo kde se píše bez cenzury, zdi zabilené vápnem, kde jak se zdá promlouvají vápenné skvrny víc než původní nápis, z d i , které se staly symbolem v tvorbě současné rockové skupině Pink Floyd a další viděné básníky a malíři, zeď Utrillova a Tapiesova i zeď z Felliniho Satiriconu, v něž uzavraj živých aktérů na konci filmu strne náraz do fresky a současnosti zdi v dnešní Číně, posaná a polepená "tacpao", zdi v Belfastu,

a "Zdi", jak pojmenoval Vladimír Holan svůj poslední výběr z díla. Bázník Vladimír Holan píše v Noči s Hamletem :

"Při přecházení z přírody do byti
zdi nejsou právě vličné,
zdi ponožené talenty, zdi poplivané
vzpoureci kletěnců proti duchu, zdi o nic menší,
jsou-li snad dosud nezrozené,
a přece zdi zakrouhující už plody..."

Bouvatil Hrabal píše, jak obdivně Boudník dokázal hovořit o zdi kdesi v Paříži : "Z toho, co jste mi povídal, jsem si znovu zamiloval Utrilla, na ty jeho zdi, ty opraskané zdi, který dovedl tak krásně malovat, že jen jak je vidíte, už chcete vytáhnout ptáka a pochcat je"

A odtud je již přímá souvislost se zdi záchodu, pravou nositelkou události moderního věku. Boudník "snil o tom, térováný záchod přehnat satýrnkou, tak nyní pracoval a vyráběl térovou stěnu, jako ventilaci jakéhosi utrpení, jehož obsah nám nebyl znám ..."

XX. věk znal dobře zdi popravčí i zdi cely, poslední místa, kam zahání jedince totalitní ideologie, kolektivní šilence do jehož ránce zapadají i čtyři stěny, čtyři zdi osamocení a utrpení Vladimíra Boudníka.

3.

Věděl, že v chaotických tvarech přírody existuje řád krásy, věděl, že existuje duch hmoty a snažil se tohoto ducha tento řád postihnout. Dival se z a v ě c í , z a h m o t u a svojí grafikou podával o tom zprávy, tak jako vědci je podávají po nesčetných laboratorních zkouškách : konečně právě vědci a věda vůbec byla představen jeho obdivu. Je tedy jeho grafika zároveň i čtyřicetkrát rozmožněná protokolem a pozorování, experimentu, o trpělivosti a věrnosti básníka a vědce. Tak nějak pozoroval Gaston Bachelard hru plamenů a po čase ve Francii další duch spřízněný v ledačem Boudníkoví vytvářel svá díla s pomocí Živlě - Yves Klein. Je všechny zaujalo prazákladní, prvotní : sama látka z níž je poezie a ještě předtím život a jeho smysl.

O tom všem nemusí tí nejmladší z generace Boudníkových obdivovatelů nic vědět, nemusí znát ani nic z umělcovy autobiografie a tragické - jí stačí jen ty otisky rožné látky, železných psílín a špón a vidí sebe v celé slávě i bídě.

4.

Při hodnocení Boudníkova díla nabízí se možnost srovnávání s dílem Mikuláše Hedka, důvodů je hned několik, ale ten nejdůležitější spočívá v přátelském vztahu obou malířů vzniklém někdy v roce 1949, v čase pro moderní umění absolutně nepřiznávác. Bilo si obo - Hedek i Boudník - doslova vyvzderovali proti oné době, což je pojem velmi anonyrní proti konkrétním a znáým byrokratickým umění, kterých bylo dosti. Poměr nepoctivých a poctivých je, zdá se, konstantní nebo málo proměnlivou veličinou, počítaje v to klupáky a bíbce, což je další samozřejmost.

Těch podobností spojených s vnějším osudem díla je dosti, dílo samotné a každého zvláště ukazuje jen drobné ozvuky, echo : především společnou lásku = v objevování reality ve skvrnách To vše jistě posílval u obou Karel Teige a tedy i konfrontace se surrealistickým hnutím, k němuž ale oba měli své výhrady.

V díle obou je jakási uhranutí realitou, odtud vyšli na cestu, která se rozdvojila a nikdy již nespojila ve společenství výtvarného sdružení nebo jen umělecké skupiny.

Je další pravdou, že společného měli ti dva vlastně jenom málo. Zatímco to uhranutí realitou rozvíjel Mikuláš Hedek v kosické, groteskní vize /vždy však s výrazným filosofickým, nebo "jen" literárním podtextem - jak svědčí i názvy N. děl/, Boudníkovi uhranula a fascinovala v š e n o s t , záblesky magické krásy obyčejných materiálů, nečekané a nevypočítatelné krásy hmoty, kterou nechal pronlavit svým dílem vlastně v goethesovském zvolání: "postůj, chvíle, jsi krásná!"

Hedek parafrázoval objevy dada a surrealizmu, nastavoval zrcadlo nestvůrné realitě a ukazoval kreatury jako kreatury, byl kritikem doby s kterou se nikdy nemohl stotožnit. S poctem hořkosti se poznival. Boudník je naproti tomu zaujat jsoecností věcí. Jako umělec ptá se vědců : odkud se bere ta přízračná krása obyčejných kousků hmoty ? a svým dílem postihuje zákony její krásy, aniž by se ptal, zda dráhy po nichž se pohybuje jsou správné a spravedlivé. Kdyby se Boudník dokázal vyjadřovat literárně tak znamenitě jako výtvarně, byl by fenomenologem a básníkem v jedné osobě. Dokázal pozorovat svět kolem sebe a zaujetostí vědce uměi výtvarně vyslovit krásu viděného jako každý pravý básník. Byl to duch v němž podobný francouzskému filosofu Gastonu Bachelardovi. Chtěl navíc svět i měnit, nejen poznávat. Věřil v absolutní až magickou moc uměleckého gesta. Mikuláš Hedek byl synem spisovatele Rudolfa

Redka a vnukem Antonína Slaviška. V domě rodičů se scházela vybraná společnost, aristokraté rodem či duchem, za dílem Mikuláše Redka je i vliv dědičnosti a prostředí a to jsou vlivy nepominutelné.

A v malířově díle všechna kultura a kultivovanost domova a hlavně domova dětství našla v kritickém vyjádření.

Nic takového neměl k dispozici Vladimír Boudník. Měl dětství chudých, takřkově, na které se nevzpomíná a jestliže se něco výrazně uložilo do malířovy psychiky, bylo to právě válečné pracovní nasazení v rajchu s hrůzným koloritem nočních náletů. Světla výbuchů a ohňů, umírání a utrpení.

A bylo-li cosi podobného v osudu Vladimíra Boudníka a Mikuláše Redka je to i absolutní postoj k tvorbě, která vzniká "na život a na smrt", v naprostém vydání se a sebenižicím se procesu. Bylo to u obou pokušení smrti a zahlédnutí sebe sama ve věčnosti, které přece nedává zapomenout umění a ani jménům tvůrců. A tak Redek přišel ke své smrti a Vladimír Boudník se zabíjí, ale ani to, ani ono není ten konec, který korunuje dílo.... Patří však jistě k tajemství osudu a spravedlnosti, která je jiným jménem pro nevědomost i pro naprosté nevědomí ...

5.

Alfou a onegou si pro českého - a myslím nejen českého - umělce byla je a bude hospoda. Celá kniha dala by se napsat o hospodách a pijácích umělcích - o kavárně Union již napsána byla. Nesmělo by se zapomenout na Mistra Arbese, na Ladislava Klíma /"Vše lepší se bez výjimky ožirá"/ a jeho hospodu v Chotupicích, na Karla Tomana, na Jakuba Demla v Tasobě u Prokšů i na Jaroslava Haška, a nebylo by to naprosto znevažující psaní či oslava alkoholismu....

Pro dílo Vladimíra Boudníka, Egona Bondyho a Bohumila Hrabala měly hospody, pražské hospody jistě význam, který lze přirovnat významu rubínů pro osy hodinek, zkrátka pro správný a jedině správný chod jejich umění.

To místo, kde se scházejí osmdesátiletí pamětníci i šestnáctileté-krasavice, místo naprosto lidové, veřejné a "demokratické", místo, kde se provádí světová politika, kde se pracuje, i zasvěceně mluví a souložení. Místo, kde pije, jí a zpívá, kde se chodí močit a kde se chodí na velkou stranu, místo s výsadním postavením záchodu, umělecky neopakovatelné, místo, kde neomylně funguje automatismus závažných setkání a schledání, místo pravé tvorby i inspirativní, na jehož významu se lehce shodne socialistický realista i zastánce l'art pour l'art.

Může být na jiném místě větší koncentrace i "lidského, příliš lid-
ského?" A tak pro Vladimíra Boudníka nůlí pražské hospody význam
nedocenitelný, to u Jižů, Na Sklenářce, U růžového kafe, Čechie
a mnohé další. A jeho dílo, to je i hold těm hospodám a staré Praze
vůbec. Ale ne té panoramatické, do zblbnutí omalovávané, ale té
postavené ze zdi, které "panatují", ze skvrn, které ožívají, z pla-
kátových míst, která jdou protrhat proti času, tak jako na obrazech
a nápisech na záchodech i na gotických zdech a jde potom zadržet
nad časem a lidmi nenávratně ztracenými a pošířit úzkost a údiv
nad mocností života. A takovou úzkost a údiv nám mnohem zanechal
navždy i Vladimír Boudník v grafických gestech, jedinečným krátkým
spojením Věčnosti a roku 1960.

6.

"Kolem roku 1960 se dostal do velkého duševního presu", píše
příležitostně Vladimír Nerhaut. Presy, přetlaky pociťuje Boudník celý
život a pres z něhož vycházela malá grafická velení byla jistě
i pojistným a jedinou záchranou pro umělce.

Vladimír Nerhaut podává ještě svědectví /ve svém textu k fotografiím
Ladislava Michálka/ o tom, jak Boudník pracoval: "bylo vždycky
zážitkem sledovat Vladimíra při práci, jeho zapatlané ruce zatira-
jící desku, navalování válečkou, pečlivé založení desky a papíru
a filce do mandlu, zabezpečení klikou "grafickým svačen", opatrné
sejmutí hotového tisku, jeho odložení k dalším a pak znovu se
opakující perioda se vždy hořící cigaretou v ústech".

Věrným svědectvím jsou i fotografie přiložené k tomuto textu.

Je na nich vidět i ten chudý kaarlík, "byt" proletářský a pražský,
protože nebylo na vybranou a Vladimír Boudník patřil k tomu nesčet-
nému zástupu urážených a ponižených a je vhodné a spravedlivé o tom
hovět i dnes. Pravda a tedy i umění Vladimíra Boudníka je právě
pro to naprosto jiné, než pravda a umění Tapiésova, Mathieua, ale i
například Lhotáka a Cyrila Boudy.

Nakonec se všechna ta jména sejdou a naleznou blízko sebe v jedné
encyklopedii, která není než výslovnou spravedlivostí uměnovědců,
těch, kteří se dětinsky radují ze svých vynálezů podobnosti Šagr a
skvrn. Je třeba říci, že v této společnosti nemá Vladimír Boudník
co pohledávat.

Z biografie Vladimíra Doudníka

- 1924 - 17. března se Vladimír Doudník narodil - v Praze.
Následuje dětství na pražské periferii, chudé a docí-
obyčejné a potom učení a vyučení se za nástrojáře.
Jako studující strojnické průmyslovky je devatenácti-
letý Vladimír Doudník totálně nasazen, roku
- 1943 - tak prožívá apokalyptické hrůzy v bombardovaných ně-
meckých městech, tyto zážitky poznamenávají D. psychi-
ku na celý život.
- 1945-1949- studuje grafickou školu. Rozhodnutí "být umělcem", dává
se špině, druhé a doživotní totální nasazení.
- 1949 - První a druhý manifest explozionalizmu. Seznamuje se
s Nikulášem Hedkem. Realizuje první pouliční akce,
do konce roku 1953 jich bude na 120.
- 1950 - Seznamuje se s Bohumilem Hrabalem. Spolu s Egonem
Boudym tak vzniká legendární trojice.... Experimentuje
a vytváří "exhumační techniku" a sazovou techniku.
- 1951 - Piše a rozšiřuje svůj III. manifest explozionalizmu.
- 1953 - Vznikají první aktivní grafiky.
Na sjezdu psychiatrů a psychologů v Bratislavě jsou
předkládány účastníkům D. kresby.
- 1957 - Seznamuje se s malířem Janem Kotikem.
- 1958 - Vystavuje poprvé v zahraničí - v galerii "Les Cou-
temporeus" v Bruselu.
- 1959 - Seznamuje se s Jiřím Kolářem. Vytváří první "struktu-
rální grafiky". V továrně ČKD Praha - Vysočany

má výstavu 40 abstraktních grafik /výstava trvá jen 6 dnů/.

- 1960 - Boudníkevo první manželství ukončuje rozvod. Umělec vytváří díla jimiž vrcholí několikileté období experimentů.
Výstava v Praze - host grafického združení Heller. Nonkonformní výtvarníci vystavují po bytech a ateliérech, první tyto výstavy pod názvem Konfrontace I a II v ateliéru J. Valenty a Aleše Veselého.
- 1961 - Výstava v moderní galerii v Lublani /3 grafiky, červen-září 1961/
- 1962 - Výstava "grafika strukturalna" ve Varšavě.
... Výstava v New Yorku.
- 1963 - Vytváří serií monotypů. Výstavy : Miami /USA/, Praha.
- 1964 - Výstavy : Lisabon, Liberec.
- 1965 - Tvoří "magnetickou grafiku". Výstava v Praze - v galerii na Karlově náměstí.
- 1966 - Výstavy : v Ostravě a Gottwaldově.
- 1967 - Pracuje ve velkých formátech, strukturální grafiky z lepenky.
Výstava v Brně.
- 1968 - Získává Grand prix z 1.bienále "Výskumy grafiky" v Jihlavě, další výstava v Miami v USA.
Vytváří cykly "Důrazné listy", "Portréty pražských zdi" a "Variace na Reschachův test", tento "test" je považován za "vědeckou psychiatrii" a s dalšími cykly jakousi uměleckou závěti, neboť 5. prosince
- 1968 - Vladimír Boudník sebe samého zabije

/Tak odpověděl r. 1855 indiánský náčelník Seattle, když jej tehdejší americký prezident Franklin Pierce požádal o odprodej rozsáhlé půdy na středním západě.

Tato slova brzy nabyla slávy, protože byla různými humanisty, pacifisty, křesťanskými idealisty apod. od té doby nesčíslněkrát přetřásána a komentována. Ale v celkovém rázu dějin se nic nezměnilo a s odstupem pouhých pěti generací se na prahu totální ekologické katastrofy naší planety ukazuje náčelníkově varování stejně pravdivé a šel i stejně salomocné/

Velký náčelník ve Washingtonu posílá správu, že si přeje koupit naši zemi. Jeho nabídku uvážíme, protože víme, že pokud neprodáme, přijde bílý muž se zbraněmi a půdu si prostě vezme.

Ale jak může člověk kupovat či prodávat nebe, nebo teplotu země? Tato představa je nám cizí. Jelikož čistotu vzduchu a sňž vod nevlastníme, jak by jste ji od nás mohli koupit? Každý kus této země je mému národu posvátný, každá lesklá jedlová šiška, každý písčový břeh, každá mlha v temných lesích, každý bzučící hmyz je v myšlení a sázitcích mému národu posvátný. Stáva, která stoupá ve stromech, v sobě obsahuje upomínku rudého muže. Když někdo z bílých země, zapomíná na zemi svého zrodu, protože odchází, aby dělal někde pod hvězdami. Naši mrtví nespomínají nikdy na tuto zemi, neboť ona je matkou rudého národa. My jsme součástí země a ona je součástí nás. Vonící květiny jsou naše sestry, srnci, kůň a orel naši bratři. Skalnaté výšiny, voňavé lučiny, tělesné teplo koně stejně jako člověka, to vše patří k jedné rodině.

Nevím, váš způsob myšlení je jiný než náš. Lesklá voda plující v potocích a řekách, to není jen voda, je to krev našich předků. Jestliže vás tuto zemi prodáme, museli by jste si uvědomit, že je posvátná. Měli by jste učít své děti, že každý prchavý odlesk jasných jezerních vod vypráví o událostech a dávných zkazkách mého národa. Dublání potůčků je hlasem mých předků, velké vodní toky jsou naši bratři, neboť utišují naši řízení, nosí naše kánoe a živí naše děti.

Víme, že bílý muž nerozumí našemu způsobu myšlení, jsem je jeden kus země jako druhý, protože je to cizinec, který přijde v noci a vezme si kde co potřebuje. Země není jeho bratrem, ale jeho nepřitelem, jakmile jí dobyl, postupuje dál. Zachází se svou matkou zemí a se svým bratrem nebem jako s věcmi ke koupě a ke zničení, k prodeji, ať jde o ovce nebo lesklé perly. Jeho hlad stráví celou zemi a neponechá nic než poušť.

Nevím, naše zvyklosti jsou jiné, než vaše. Pohled na vaše města působí v očích bolest. Snad proto, že rudý muž je divoch a nerozumí tomu. Ale v městech bělochů není trochu ticha, aby bylo slyšet, jak praskají pupence. Ale snad já divoch tomu nerozumím. Hluk vašich měst naše uši jen zraňuje. Co je to za život, pokud člověk nemůže zaslechnout osamělé volání leilka v noci, nebo kučkaní šab u rybníka? Indián miluje jemný šelest větru, když se lehce dotýká vodní hladiny, miluje i voní větru pročištěného poledním deštěm a obtěžkaného vůní borovic. Vzduch je rudému člověku dražocenný, neboť všechny bytosti se podílejí na téměř vzduchu: zvíře, člověk i strom vdechují týž vzduch.

Návrh koupit naši zemi uvážíme, ale pokud se k tomu odhodláme, pak jen pod jednou podmínkou: bílý muž musí jednat se zvířaty naší země jako se svými bratry. Jako divoch to neumím chápat jinak. Viděl jsem tisíce bizonů v rozkladu, jak je bílý muž zanechal, když je postřílel z vlaku, který jel poblíž. Nemohu pochopit, proč ten trapný železný kůň má být důležitější než bizon, kterého my usarcujeme jen když je třeba k naší obživě. Co je člověk bez zvířat? Kdyby zmizela všechna zvířata, zahynul by i člověk, duch docela osamocený. Cokoliv se kdy přihodí zvířatům, přihodí se brzy poté i lidem. Všechny věci

jsou vzájemně propojeny. Co hubí zemi, hubí syny této země... Učte své děti, co jsme my učili své: země je naše matka, jestliže lidé plivají na zemi, poplivají sebe sama. Neboť jedno víme, země nepatří lidem. Lidé patří zemi, to opravdu víme. Všechno je navzájem spojeno, tak jako krev sjednocující rodinu. Člověk nevytvořil tkaninu života, člověk v ní představuje jen vlákno. Cokoliv učiníte v tkanině, učiníte i sobě samým. Mohli by jste opravdu se zemí dělat, co by jste chtěli jen proto, že vám rudý muž podepíše kus papíru, a že jej přešle bílému muži? Jestliže čistotu vod a vzduchu nevládneme, jak by jste ji mohli od nás koupit? Bílý muž, který je přechodně u moci si namlouvá, že je již bohem, jemuž náleží země. Jak může člověk vlastnit svou matku... naše děti viděly své otce pokořené a přemožené... Nezáleží na tom, kde prožijeme zbytek svých dní. Nebude jich mnoho, ještě několik zim, a nebude žít jediné dítě z těch velkých kmenů, které kdysi sídlily v této zemi, a které se dnes potulují v malých skupinkách v lesích. Nebude nikoho, kdo by truchlil na hrobech národa, který byl kdysi tak silný a plný naděje. Ale proč bych truchlil nad zánikem svého národa? Národy se skládají z lidí, z ničeho jiného. Lidé přicházejí a odcházejí jako vlny na moři. Dokonce bílý muž, jehož bůh je s ním, a mluví s ním jako přítel k příteli, nemůže ujít všeobecné sudbě. Snad jsme přece bratři, to se uvidí. Jedno víme: bílý muž snad jednoho dne odhalí, že náš bůh je týž bůh. Vy si snad myslíte, že ho vlastníte jako se snažíte vlastnit naši zemi, ale to nedokážete. Ale on je bohem lidí, stejně rudých jako bílých. Tato země je mu posvátná a zranit zemi znamená pohrdat její tvůrcem. Také bílí lidé zaniknou, a snad dříve než ostatní. Jen tak dál, zaneřáděte si svoje lože a jedné noci se zalknete ve svém vlastním kalu. Ve svém zániku budete jasně zářit. Vaše světlo, které vám bude dodávat sílu běha, který vás dovedl do této země a který určil, aby vy jste panovali rudému muži. Tento úděl je nám hádankou. Všechny všichni bisoni jsou pobiti, mustangové zkroceni, nejdlehlější skryše lesa nesoú pach lidí, pohled na vysoké pahorky je poskvřen mluvícími dráty, kouština je pryč, orel je pryč, loučíme se s rychlými koni a loven.

Konec života, snad začátek přežití.

Bůh vám dal vládu nad zvířaty, lesy i rudým mužem z jakéhosi zvláštního důvodu, ale tento důvod je nám hádankou. Snad bychom tomu mohli rozumět kdybychom věděli, o čem bílý muž sní. Co líčí svým dětem v dlouhých zimních večerech a jaké vidiny rozněcuje v jejich představách, aby se těšily na příští jitra. Ale my jsme divoši, anám bílého muže nerozumíme. Půjdeme svými vlastními cestami, neboť my si nadevše ceníme práva člověka. Aby žil tak, jak si sám přeje.

Až poslední rudý muž zmíní z této země a vzpomínka na něj bude jen stínem mráčku nad prérií, přesto bude navždy živ duch mých otců na těchto březích a v těchto lesích. Neboť oni milovali tuto zemi, tak jako narozené dítě miluje tlukot srdce své matky. Jestliže vám prodáme naši zemi, milujte ji tak, jako jsme ji milovali my. Starejte se o ni, jako my se o ni starali. Uchovejte si vzpomínku na tuté zemi takovou, jaká byla v okamžicích, když jste se jí smocnili. A celou silou, celým duchem a srdcem ji uchovejte pro vaše děti. Milujte ji tak, jak miluje bůh vás všechny. Jedno totiž víme: náš bůh je týž bůh, tato země je mu svatá a bílý muž nemůže ijít společnému osudu. Snad jsme bratři - to se uvidí.

Je to už dávno, co jsem slyšel o člověku, který denodenně chodíval do kina na film Ben Hur a často tam zůstal na dvě či tři představení téhož filmu. O přestávkách postával na chodbách a uzavíral sázky, kdo vyhraje klusácký závod. Vždycky sázel na závedníka, jehož kolo se uvolnilo a jehož vozík byl vymrštěn mezi diváky.

"Proč to kolo vždycky odletí?" říkával. "Jednou se to musí změnit, kolo zůstane na svém místě a můj kůň vyhraje závod."

Pochopil jsem ho teprve během toho týdne, kdy zemřel John Lennon. Ve čtvrtek jsem si pořád kupoval všechny noviny - New York Times, několik vydání New York Post, New York Daily News, News World a také Washington Post, Boston Globe a San Francisco Chronicle. Teprve teď jsem si uvědomil, že mě k tomu vedla jakási početilá naděje, že koupím-li si ty správné noviny, všechno se změní a ukáže se, že to byl omyl: kolo neodletí a John Lennon bude živ a zdrav. Jenže na takové noviny jsem nenarazil.

Ta správa byla pořád stejná:

John Lennon, bývalý člen skupiny Beatles, byl v pondělí v 10 hodin a 50 minut postřelen před domem, kde bydlel. Lennon byl odvezen do Rooseveltovy nemocnice, kde ve 23 hodin a 15 minut skončil. Policie oznámila, že podezřelý z tohoto trestného činu byl vzat do vazby.

Většina událostí je rychle pokryta časem. Svět se na okamžik pozastaví, ale za chvíli zase pokračuje ve své běhu. Jenže tahle událost se času jaksi vzepřela. Lidé, kteří byli v pondělí v noci a v úterý ráno otřesení se ze svého šoku tak rychle nedostali. Bolest neustávala: John Lennon je mrtvý.

Coś se vypeřilo z našich životů a my jsme se najednou ocitli ve tmě a naráželi do sebe způsobem, na který jsme už téměř zapomněli. Jeden čas, v té globální vesmírné, šedesátých let, jsme všichni dýchali společně s Beatles a tím, že Beatles existovali, jsme všichni dýchali stejným dechem. Za hodinu poté, co vyšel nový singl Beatles, všichni na světě, anebo alespoň všichni v tomto našem světě, už píaničku slyšeli, znali a pobrukovali si ji. Všichni jsme poslouchali ty samé stanice. V pondělí v noci jsme opět poslouchali tytéž stanice: my všichni, kteří jsme se dávno rozšrobili a rozešli, jsme byli najednou opět sjednoceni, jenže tentokrát rádio hrálo úplně jinou melodii.

Tahle totiž nebyla další obětí života v tom nejrychlejší jízdním pruhu, další z rock and rollových lunatiků, který podlehl drogám, pití či beznaději. Byl to atentát. Tahle slovo rezervované pro krále, královny a prezidenty, je jediné, které pasuje.

řítili jsme všichni hněv a bolest a proto jsme si ani přesně neuvědomili, kdo to právě vlastně zemřel a co to vlastně doopravdy znamenalo zároveň s ním. Objem vzpomínek, lásky a asociací byla pořád ještě zřetelná) příliš veliký. Ale přesto bylo jasné, že pro mnoho lidí na světě Lennon znamenal víc než králové, královny a prezidenti.

"Z Johna Lennona vyzářovala radost. Jenže když a vás vyzářuje radost a přitom se nic neděje lidé se naštvou. Vy jste slovní a oni ne. A to je síla a smysel vašeho vzájemného vztahu. Vy máte oni moc protože oni touží - moc dát světu pocítit sílu vaší osobnosti. A je úplně jedno, jestli k tomu, abyste lidem v jejich zstacích mohli pomoci, máte stejně daleko jako každý umělec nebo intelektuál. Opíráte tím svým nejzoufalejšími obdivovateli to, co potřebují a někteří z nich vás kvůli tomu budou nenávidět. A pak už stačí, aby se mezi nimi našel jeden, který stiskne spoušť."

Robert Christgau

Village Voice

10. prosince 1980

8. prosince se našel ten jedenštvák v osobě Marka Davida Chapmana. Několik hodin pozdě v pondělí noci a brzy v úterý ráno, než policie oznámila jedno podezřelého z vraždy, jsem doufal, že to neudělají a neposkytnou mi tak uspokojení, které by v takto dosažené slávě mohli hledat. Konec konců, neznaám žádné všech prezidentů USA, ale zato znám jedno Lee Harveye a Harryho Oswalda. Jenže oni to žádné oznámili a my jsme se dozvěděli, že Lennona zneškodnili šádni spiklenci, ale pomatený kluk z Havaje, chudák, který si koupil revolver a vypálil si nějaké peníze, člověk, který zbožňoval Lennona a kterému se podařilo získat Lennonův autogram jen několik hodin předtím, než ho zastřelil. Před odletem z Havaje se podepsal ve své práci do knihy odchodů jako John Lennon.

Ve pěti letech odmlčení a života v soukromí byli John a Yoko zpátky na ulicích, zpět v nahrávacím studiu, plánovali turné, mluvili naprosto střídavě o svých plánech, o důležitosti rodiny, o tom, jak se vyrovnali s novým rozdělením mužských a ženských rolí a o potřebě mít raději. A tiše, ale zato pevně hovořili o lásce a víře v budoucnost. Jejich dobrá nálada, upřímnost a velká radost z dobrého přijetí nového alba, jejich pocit, že léta bledosti jsou konečně za námi že jsou připraveni opět předstoupit před své publikum, to vše činí vraždu dvojnásob nezvyklou.

Auch
wir werden
Dich nicht ver-
gessen

Conny
Kerstin
H. M. E. T. E.

ZA
KORNA WINSTON
/ LENNONA

2103349 - 8 12 1980

peace
hout
guns
PEOPLE
FOR
PEACE

LITZ
IN MEMO -
RYAN
SANNINGERS

Neck
my
odvar
pre
djet

odvar

THE LIFE

VIAG
1981

Mo

Ve coldé dny po Lennonově smrti a ovky lidi držely tryznu před domem, kde Lennon bydlel a také byl zastřelen. Za svitu svící zpívali písně Beatles, nebo tam jen tak stáli a stáli a stáli. Většina z nich tím dokazovala svou úctu, lásku a pocit souznalosti.

Ve městě, kde John Lennon žil, a v špec v celé zemi, lidé nosili černé pásky na rukávech. Ve výlohách se začaly objevovat fotografie Lennonů - a nebyli to jenom obchody s deskami, ale i obchodní domy, čistírny oděvů a podobně.

Žata pod jeho fotografií

JOHN LENNON

1940/1980

se ziají být příliš úhlečná, příliš přesná pro někoho, kdo byl tak nezvládatelný, nekonformní a bušácký jako John Lennon.

EGON BONDY

711 Vyběr básní ze sbírky
O Pečani

Přijel z venku

pětiletý kluk

a chtěl se podívat na Matěje

a na letiště

U Matěje jsme viděli strašidelný zámek strašidelné bludiště
a zrcadlové bludiště

ve varieté kouzelníky a zápas s hadem

Na letišti jsme si sedli do kavárny

a pohlíželi na tu pustou plochu

kde stále jednom nefungující alžírské letadlo

a během dvou hodin přistálo jedno československé

a odletělo jedno holandské

Vedle obědvala stará dáma

pěstěná a v šatech jako od Diara

a starému pánevi obločenému jako z Regent Street

vyprávěla kuchařské recepty

a jak se jí ztratil šperk koupený v Austrálii

oba to byli stařecký vykopávky

tak o čem se měli bavit

pekující americké cigarety

A najednou jim přišla řeč na Polsko

Jak to Jeruzalémski dělá špatně

nehůl kontrarevoluci

Proti nepřítelům socialismu

je nutno zavést nejpřísnější opatření

Jen pevná ruka a tvrdý postih

na tu hýdra

Pok odletí s KLM do Ameriky

na další plastickou operaci

těch svých kaichtů

Vykeřisťovetelské vládnoucí třídy

Kdyby místo do USA jeli k Matěji

mohli by být ve vitrině v strašidelném bludišti

ale zápas s nimi

přes jejich uměle udržované stáří

by byl horší než zápas s hadem

VLADIMÍR RENEŠ

Nedělejte člověče z vaší zácpy takovou tragédii. Mám tušení, že dříve nebo později se celý tenhle svět posere. "

Šel jsem z biografu domů
jako obvykle hodinu nejela tramvaj
lucerny nesvítily
dláždění který nejní dláždění
špinavejma prknama zastřeny chodníky
poněvaž padají střechy
na ulici jen opuštění turisti
semo tamo
občas auto projede
hospody zrušený
z voken bliká televize
zejtra bude neděle
je trochu teplejc
nad hlavou uzounkej srpek měsíce
Praha

24.3.82

Rozkvetly stromy?

Ale s pánembohem

Co je mi do toho

Zima se provléká mými kostmi

zabalen do burnusu sedím u stolu nad knihami

už všichni emigrovali

Jen Magor sedí a půjde na galeje do Valtic

Všichni jsou pryč a ani knihu neposlali

U černých vod Vltavy hledám jejich stopy

malými vzpomínkami obklopen jak dešťovou clonou

7.5.82

ČECHU, UŽ TAM NĚKDO JE!

VLADIMÍR RENCÍN

Člověk bez váhání chápe

že pracující musej pracovat aby se najedli /a mohli dál
 a že tedy speleovat na dělníky a úředníky pracovat/
 že vyrábějí zbraně pro Hitlera proti SSSR za II.války
 či že dnes vyrábějí zbraně pro USA + SSSR proti sobě a svým
 dětem

Je hrách na stěnu házet
 ke přímé demagogie

Ale je vratva vysoce kvalifikovaných vědeckých pracovníků
 běžně se pokládajících za intelektuály
 /nejsou to žádní inženýři psákové ve fabrice/
 jsou vysokoškolští učitelé
 a jsou umělci
 a ti všichni by se docela dobře uživili kdyby šli dělat
 něco jiného

A vykofialšovatelství stát připravující válku by se scítil
 v kencích

Neuštělejí to
 a říkají:

- a./neděláme nic špatného
- b./děláme jen svou vlastní práci
- c./když te nebudu dělat já bude te dělat někdo jiný
- d./musím te dělat aby se uchovalo kontinuita národní kultury
- e./národ nemůže zůstat bez umění a vysokých škol
- f./konec kenců má práce není tak důležitá
- g./konec kenců má práce je naprosto nutná
 plyne z ní pokrok
 a společenský užitek

A všechno to co říkají je lež
 Řím kurvám jde jen o prachy
 konec října 82

Měli jsme underground a máme prd
 Jako by Českem přešla smrt
 tak se to tu vylidnilo
 A přece v téhle době napsal Pánek dílo
 které je českým korunním klenotem
 vytaženým z hovna s blekotem
 zvracením a blitím
 nad orvaným českým kvítím

7.12. 82

KAPITOLY ZE ŽIVOTA

Ze žvota ARMANDA JEANA DU PLESSIS
kardinála RICHELIEUA

Počátkem "velkého" sedmáctého století vrcholí obrovské dílo
 Jindřicha IV., který osatnou diplomacií i silnou rukou překlenul
 nejzávažnější rozpory uvnitř Francie a položil základy k jejímu
 rozmachu. Nebylo mu souzeno, aby své dílo dovedl až do konce. 14. května
 1610 se při jízdě králova průvodu úzkou uličkou znenadání zableskla
 vražedná dyka v ruce fanatika Françoise Ravaillaca a sni stráž, sni
 královi průvodci nezabránili vraždě. Dyka vedená šílenou nenávisťí ke
 králi, který poskytl určitá privilegia hugenotům a vyrovnal tak vášky
 nábožensky rozpolcené Francie, zasáhl svůj cíl. Ravaillac, pro přílišnou
 horlivost vyloučený i z řádu feuillantů, jejichž úkolem bylo pozvednout
 upadající cisterciácký řád, uznával pro svůj čin obhajobu ve spisech
 oslouvajících královraždu a bezděčně tak pomohl do sedle nespříteľných
 nepřátelů hugenotů. Byl to, jak o něm později a náležitým patosem v
 hrdvítých psátech sedmi pekelení katovské rodiny pařížské napsal
 Henri Masson, "je on z oněch temných duchů, které peklo čes od času k
 hráze patesstva vyvrhuje". Ravaillaca se pochopitelně chopily ruce práva
 Byl okamžitě polapen, uvězněn, podle tehdejšího zvyku mučen a přik veře -
 jné popravě rozčtvrcen. Hrázná exekuce měla takev ý ohlas, že dokonce i v
 Āechách, suševaných náboženskými rozporeji a podivýnstv ým acheromyslného
 císaře Rudolfa II., vyšel leták o Ravaillacově popravě.

na Jindřichovo místo nastoupil dědičný práven Ludvík XIII. Novému králi
 bylo teprve osm let, vládu tedy ve skutečnosti převzala jeho matka
 Marie Medicejská. Šlechta, jejíž práva byla Jindřichem nezovněna, se
 znovu dožadovala na královně splnění svých požadavků. Královna podléhala
 nátlaku a vykoupovala klid královského trůnu slibý, ústupky i finančními
 dlevení a náhradami - pokud ovšem na politickou scénu nevstoupil muž,
 jehož dlouholetá činnost důkladně přistřihla rozpínající se křídla
 šlechty. Arasné Jean du Flessis, neboli krátce Richelieu, měl ke své
 rázné diplomatické dráze nemalé předpoklady. Filosof a politik v kněžské
 sutaně byl totiž původně školen jako voják a celá jeho politická
 kariéra ukazuje, že se dobře vyznal v taktice i strategii, byť i ne
 bojišti politickém. Šlechtici uplatňující své náreky byli jednoduše
 prohlášeni za zrádce národa a jejich hlava, princ de Condé byl vezzen
 do Bastily. Despivající Ludvík se sice více nakýval horlivým tančením
 při áverakých plesech než politikou, a přibývajícím věkem však rostla
 i jeho nespekojenost. Nechtěl být králem jen podle jména. Spojil se
 tedy s nespekojenými šlechtici, získal si autoritu a aby uchránil poste-
 vení absolutního vládců, vypověděl jak svou matku, tak jejího dloužníka
 Richelieu od ávora. Když však stávl královský ávár svým přátelům
 a obsadil jimi nejlepší a nejvýznamnější úřady, nespekojenost šlechticů,

steří na na trůn pomáhali, prepukla na znovu. A protože začala barvy v kavalířské Francii mušketýrů nebyla nicméně neobvyklá, nerezpokovali se nabídnout své služby královně, proti níž kdysi tvrdě bojevali, prokazovali své pešasovky. Královně podpora šlechticů přišla pochopitelně vhod a Ludvík zůstal osamocen. A byla tu ještě další síla, vychylující už tak dost rozštěpené váčky francouzského veřejného života. Přes půl století se už táhly války s hugenoty. Jindřich IV. hugenotům přiznal svezobodu kalvínského vyznání, rovnoprávnost s ostatními občany, právo na ne vlastní pevnosti, osazovanou nec, dřevy a směny. Ludvík XIII. se ve snaze o posílení své pozice pokoušel tyto svezobody zmenšit. Proto se královské pluky znovu vydaly do boje a pod pevnostmi hugenotů znovu zazněly výstřely z mušket a děl. Hugenoti povstali na obranu svých práv a žádali krále, aby byla uznána jejich samostatná republika. Rezereje krále se šlechtou však způsobily, že Ludvík právě nedisponeval potřebnou vojenskou mocí. Konflikt hrozil přerůst jeho nezností, proto rychle našel smířlivou tvář a z politické nutnosti otevřel svou královskou náruč i své matce a s ní i Richelieuovi. Richelieu, jmenovaný kardinál - lea, se tedy vrátil znovu do Paříže, tentokrát jako triumfující vítěz. Jako člen státní rady vzal otěže vlády pevně do svých rukou a stal se nekerunovaným králem Francie. Jeho politika byla celkem přesta:acuatředit moc ve svých rukou, těžit z konfliktu mezi králem a šlechtou, upevnit pozici Francie v Evropě a pozice katolicismu ve Francii. Splnění těchto plánů naráželo ovšem na četné protivníky. Křivními překážkami na této cestě Francie na jednotu a velikostí byli v Richelieuových očích hugenoti, nerušující vnitřní jednotu Francie, šlechta, ohrožující svými pešasovkami absolutní moc krále /a tím i jeho sametného/ a konečně i Habsburkové, nejmočnější královský rod, ovládající Evropu a tvořící hráz proti rozpínavosti Francie na jihu i na východě. Nicméně Richelieu se nezalekl ani velikostí svých plánů, ani síly svých soupeřů a zahájil boj. Pluky se daly na pochů. Ale nebyly to jen pluky mušketýrů. Ještě před nimi pronikli do řad nepřátel najatí špionéři, úšavaři a špehové. Šněd nikdy před tím nebyl sestaven tak rozvětvený špionážní aparát, aby připravoval budoucí vítěztví Francie na několika frontách. Ohrožená šlechta se bránila Richelieuovu vytrvalému tlaku. Šněd Ludvíkův bratr Gaston, vévoda orleánský, byl v čele spiknutí, které mělo kardinála odstranit. Gaston postupoval v dohodě s Ludvíkovou ženou Annou Rakou - skou, a to byl také jeden z důvodů tiché války mezi kardinálem a královnou, jejíž odraz dobře známe i z Dumasových Tří mušketýrů. Richelieu měl tisíce uší a tisíce očí, které se dívaly za něho a kterým naučile sebekončí hnutí šli značka odporu v šlechtických členech.

Kardinál vytvořil rozsáhlou síť tajné služby, která ho včas informovala i o teste spiknutí. Orleanský vévoda se tedy musel podrobit. Místo ke šlechticům se král se svým rádcem obrátil a posel ke vzájemným se setkáním, v jejichž ruce byly peníze, potřebné jak k vedení válek, tak k udržování tajné služby a k budování nákladného dvora. Neustálé plotičky a piklá se utěšeně rozrůstala upletněním různých osobních a mecenáských zájmů a cesta z výsluní moci se stínu vězení bývala někdy velmi krátká. Nejméně nebezpečné šlechtice vyzkoušel Richelieu se královského dvora. Jestliže nebyli příliš rozhodní a příliš silní, nemohli dvůr na celku a v mocné izolaci vážně ohrozit. Ty, se nichž se dal očekávat vážnější odpor a z jejichž strany hrozilo spiknutí, neopak k dvoru povolal, aby je měl bezpřetržitě na očích. A ty nejnebezpečnější přesto prohlásil za zrádce vlasti, nepřátele krále a vyzval jim listinou s královským podpisem a pečeti - místo v Bastille. Aby už předem zamezil vzpouru, beřil pevnosti šlechticů a šlechtické gusebnatery nahrožoval svými vlastními lidmi. Tak Francii pevně sevřela hustá správní a policijní síť, jejíž nitky se sbíhaly v jedné ruce - a nichž ovšem Richelieu skroče prohlašoval, že jsou řízeny vůlí krále. Nežádalo ovšem jen při zjevných veřejných spáchaních. "Kdežpak nezná dějiny podzemních vězení kardinála Richelieu? lícus?" také se ve svých pamětech pašizky kat Henri Senan. "V podzemních věznicích, nacházejících se v jeho vězení Bayeux a předcházených na konci minulého století /t.j. na konci 18. století - naše pozn./, mohli se keří víc než čtyřicetkrát mrtvol a porůstek jejich šetů, hečunek, drakekad a peněz. Kardinál zahrnul ty proti nimž nemohli veřejně zasáhnout, dílaností a důkazy přátelství. Pětes je nechal vystoupit se tajných schůzek, na jejichž konci se nacházelo propadlité, aby v něm nešli připravenou sarr. "Dekence i kláštery a spousty měly podzemní kečky, určené pro kardinálovu nepřátele. Alexandre Dumas ve svém servitém líčení Richelieuovy doby tedy nikterak nepřeháněl. Ne spíše neopak zairňoval a jeho romány jsou přechnuty kavalírským mušketýrským duchem, který této době nevládl. Výrazné svědectví o krutosti, s níž se zacházelo se skutečnými i domnělými viníky, podává Senanova katovská kronika, v níž Henri Senan označuje Richelieuovu válku se šlechtou za zlatou dobu katovského řemesla: Richelieu prý nechal se popravit více lidí, než jich psalo od počátku francouzského království. Jak restla kardinálova moc, restla i neopakejenost krále, který se svému radci podveleval jen s největší nechtí. Většinou však nebylo jiného východiska. Nepříteli se přemáhala i královny a Richelieuovy služebníky, mezi nimiž secházelo ke krvavým petyčkám, zvyšujícím zlostek ve městech i na venkově. Richelieu přeto zakázal seuseje, které se

snahy podělsy vraždě. Horkokrevní soupeři si však vždy dovedli najít nějaký odlehlý koutek, kde bylo možno vyřídít si spor. Dobrý šerif a zdatný voják plstil tehdy skoro jako schopný politik.

Královská garda s Richelieuovy ozbrojené síly se přes vzájemnou řevnivou nejdoucí nasecky spojil proti společnému nepříteli. Když se roku 1625 s podporou Angličanů znovu vzkoufili hugenoti, vyšli královi a kardinálovi vojáci společně do boje. Potřech letech bojů o jednotlivé pevnosti a města padla přes podporu Angličanů hlavní kůsta hugenotů Le Rochelle, a práve hugenotů byla značně omezeny. Byla jim sice přiznána náboženská svoboda, všechny ostatní výsady všekhugenotů po této peráče ztratili. "stát ve státě" byl v podstatě rozvrácen a jedna s Richelieuových překážek byla odstraněna. Hugenotům už nebyli nebespeční aspoň prozatím ne, a také pozice šlechty ~~xxxxx~~ byla oslabena. Neznáme ná to, že by skončily pokusy šlechty zbevit se nenáviděného kardinála. Jenomže kardinálova bohatě rozvětvená síť pracovala dobře a před snesenými důkazy musel časte resignovat i sám král. Když Ludvíkův oblíbenec markýz de Cing - Mare zosnoval v dohodě s královnou a ~~xxj~~ i s tichou podporou krále - nové spiknutí proti kardinálovi, plány ztrosketely odhalením jeho salouvy se španěly. Richelieu sohl díky svým služebníkům králi předložit opisy usvědčujících dokumentů a král se musel podřídít zájmu "bezpečnosti státu". Markýz byl odsouzen a popraven jako vlasti - zrádce. Upevnění moci uvnitř země umožnilo soustředit síly proti největšímu nepříteli Francie ze hranicemi země, proti Habsburkům, kteří ovládali jak střední Evropu, tak španělsko. Richelieu ve své politické strategii podporoval všechny nepřátele habsburské moci a naváhal se spojit ve svém protihabsburském tažení ani s protestanty. Sláva a velikost Francie byla účelem, který světil prostředky. Od skryté podpory protestantských zemí přešel nakonec Richelieu k otevře - nému boji na bitevních poli. Než se rozloučil se světem získala Francie významná města a rozšířila i své panství na moři.

Příště ze života Daniela Defoea.

BLUES ZA VÁCLAVA HRABĚTE

Tvá nesartelnost přežívá
nejen podobou opisů

Tvůj hlas nám nevyprechal
zní ve vzpomínkách stále
zní vlastně přítomností

Praha po tobě občas vzdychne
- ta nafintěná holka
kterou jsi bloudil
po nocích

sádkoutí pivních táček
to útočiště filosofů
i nás obyčejných
je stejný
jako tenkrát

jen lidé se mění
přicházejí a odcházejí
jak vlny na moři

rodí se
a umírají ...

někdy předčasně
na prahu života

ještě tolik mladí ...

OSTŘE JAHODOVÉ TAJFUNY

Vyplocouvám na jahodové moře nebe

neboť

zakuklená myšlenka léto

už

vyszáblost hrachu je alarmující

bezvýznamnost koktajlí zeleně

salámová mozaika přece se točí

za mnou i vpřed

jahodové tajfuny tebe

voníš zelenými

jablky

noc

šamponové bankovky přesmyčkových údajů

proslazené Nizozemí

šťastné slzy

šťastné slzy

kilometrové řasy paní Huďby z nás vpřed

alkohol v mléce malátné nevysvětlitelnosti

září jako neony

slova

jsou tu

zrozená místa pro jahody smíchu dospělosti

kousek přízně pro vyvolené

ozubené dutohlavce zákeřných ctitelů

pozor padá krev

oblaky deště těl pro vyznačení navždy

stejně

stejná

PACHUŤ TVÝCH SLOV

Mizivé paprsky hluchých slov
 nás tíží jak lavina dětských prosb

čekám příchod fosforeskující pravdy doteků
 přichází Nic

Všechno kráčí směrem k východu
 pohledy se bolestně lámou
 na prasklém skle dveří
 cítím slepotu odcházejícího těla

nepatrný záchvěv trpící mozkové kůry
 pomalu pohřbívá blýnovou pachuť tvých slov

Byly to jen zlomky vět
 které musely přijít
 zas vzal jsi roha
 jako stokrát před tím
 nikdo nemá právo vyčítat ti to ...

Snad jsme teď o něco lehčí

Hlavně že máme právo odpouštět ...

/ Slávka B./

Milan Machovec

K FILOSOFICKÝM ZÁKLADŮM TOLERANCE

"Nonéšílí /ahimsá/ se stává hanebností, pokud
není součástí boje za pravdu /satjagraha/"

/Mahátsna Gándhí/

Pojmy tolerance a intolerance jsou nejen formálně kontradiktorní, ale vyskytují se v dějinách s celou palčivostí vždy pospolu. Jsou plně aktuální, tj. v myslích lidí plně "skutečně" toliko tehdy, pokud aspoň v části společnosti probíhá jistý zápas, jehož protípóly vyjadřují více či méně přeměně. Jinak řečeno: každý z těchto dvou pojmů je v pravém slova smyslu skutečný toliko tehdy, jestliže tu zároveň existuje živý zážitek pojmu opačného, a to z přítomnosti nebo z relativně nedávné minulosti. Jen v té části světa resp. v té národní kultuře může být živý pojem intolerance, kde byla také tolerance zažita relativně hluboce a široce /tj. i v širokých lidových vrstvách jako např. ve Francii či v Čechách, ne pouze u vydělené vrstvy privilegované inteligence jako např. v Německu/, resp. kde byla tolerance v urputných bojích získána a pak opět ztracena. Ne tedy v zemích relativně poklidného a stabilizovaného, nepřevratného duchovního života /Skandinávie/. Také ne v zemích, kde despotická moc a zvláště jsou zakotveny po staletí, ba po tisíciletí - např. v některých asijských a afrických zemích a zvláště typicky ve všech vlivnějších formacích předkolombusovské Ameriky. Kde nikdy nic podobného tolerancí nebylo, kde jsou běžné lidské oběti božstvům, kde není rozdílu mezi zákonem a vůlí mocnéřovou, tam jsou tradičně veškeré projevy násilnictví pociťovány jako jakási přírodní samozřejmost, podobná bouři či ž povodní, ale neexistuje pojem intolerance. Už Aristotelés určil ve své nesrovnatelné jasnozřivosti za hlavní a podstatný rozdíl mezi rodicím se evropanstvím na jedné a "asiatstvím" na druhé straně ne tu či onu vlastnost dobrou či zlou, ne samy způsoby či míru rozšířenosti zla /to existuje zde i tam/, nýbrž to, že despotické násilnictví je v Evropě považováno za cosi nepřirozeného /proto za něco, co - ať potrvá sebedéle - dříve či později bude odstraněno, ba ani

není toliko jinak, současný stav je naopak chápán jako přechodná epizoda, jako druh choroby/, zatím co v Ázii je tentýž despotismus považován za cosi přirozeného a normálního /a proto se tomu lidé kladí přizpůsobit/. Tato Aristotelova charakteristika platí dodnes, tj. je tak či onak přítomna ve vědomí zdrcující většiny Evropanů: je to vlastně podivná věc, protože i v třítisíciletých dějinách Evropy bylo mnohem víc násilnictví než tolerance a i zde obvykle ne byla většina lidí zbabělých a "přizpůsobujících se": Ale tam se přizpůsobují despotii jako čenusi přirozenému, zde se přizpůsobují spolu s pocitem dočasnosti, "přechodnosti" tohoto stavu. Přizpůsobují se, ale i "čekají"... /nemusíme snad podotýkat, že tato tradice nemusí být do budoucna neměnná a že nepochybně má kořeny v nestejně silné tradici toho, čemu Marx říká "ázijský výrobní způsob".../

Latinský termín "tolerantia" /snášlivost - v antickém Římě samozřejmě ještě nikoliv v tomto pregnantním smyslu/ v tom významu slova, jakého nabyl za mnohastoletých evropských zápasů, značí uvědomělé soužití lidí jednoho světonázorového /náboženského nebo filosofického/ resp. politického přesvědčení s lidmi jiného přesvědčení. Nutno zdůraznit, že musí jít opravdu o soužití, tj. o spolupráci a o stálé myšlenkové a citové vzájemné rozvíření, nikoliv tedy o pouhý život "vedle sebe", tj. o pouhé respektování jinakosti a současnou ignoraci lidské vzájemnosti. Pokud lidé třeba i po léta pracují vedle sebe bez bolestných konfliktů, ale nerozvírají se vzájemně v hlubinách tužeb a citů, pak nejde o toleranci, ale o lidskou nezralost resp. o povrchní chytračení několika egoismů vedle sebe, jež perspektivně vede k úplnému odlidštění a zkáze lidské společnosti skrze rozkladnou lhostejnost k čemukoliv. Za druhé nutno zdůraznit, že musí jít opravdu o lidi přesvědčené, tj. osobně se identifikující s čímsi celospolečensky dosažitelným, tj. o lidi něco vyznávající a něco milující, o lidi -ve smyslu tohoto milovaného osobně činné, případně i ochotné pro to přinášet osobní oběti, nikoliv tedy k základním otázkám bytí a smyslu života lhostejné a jen svou požívačností parazitující na dosažených vymoženostech, ať už tak čini z mentální nezrálosti či z mravní kerumpovanosti. Tolerantní nemohou být ani infantile ani paraziti, i když si počínají navenek zdánlivě podobně: ti první z nezrálosti vůle, ti druzí v důsledku své osobní lidské kapitulace, která je vrhla na cesty oportunního chytračení v zájmu epikurejského pohodlí.

Pro současnou industriální společnost vůbec není základní vlastností nějaký "urputný ideový boj", jak sami sobě z svého okolí namlouvají profesionální ideologové všeho druhu a ve všech možných službách, nýbrž spíšezející nedostatek opravdového ideového boje, daný nedostatkem opravdového přesvědčení u lidí zde i tam. To, že lidé dnes většinou vůbec žádné světonázorové přesvědčení vlastně nemají a nanejvýš to sami sobě trochu maskují /křesťan při zvykové nedělní návštěvě kostela, z níž však již většinou nedělá vůbec žádné konkluse do vlastního života, člověk začleněný do té či politické skupiny tam, kde mu jde o udržení pozice či rozšíření moci, podřízený zaměstnanec podle prastaré zásady "či chleba jíš, toho piseň zpivej" atd./ je dáno do určité míry již samou obtížností orientovat se v dnešním těžko přehledném chaotickém souhrnu kulturních a duchovních hodnot, ale zejména tím, že život většiny lidí industriální společnosti je dnes vyplněn, ba přeplněn nicotností, banalitami a domněle "nutnými" formalitami a manipulacemi /chození po úřadech, čekání na autobus, razítkování, nákupy a jiné "naprosto nezbytnosti" neobohatí mysl lidí o nic víc než třeba čištění zubů či bot - ale pro většinu lidí to dnes již takřka úplně absorbuje jejich vědomí; jakýpak "světový názor" - ani nevědí, že nějaký svět je/. A tak od slunka do slunka, od prvních krůčků k hrobu, a pokud nepřijde něco jako rakovina, říká se tomu "šťastný život v míru"... Zajistíme jej našim dětem, neboť i ty mají právo na štěstí! Což není úplně iluzionismem, předpokládat, že společnost s převahou jedinců tohoto typu může mít opravdový zájem na "urputném světonázorovém zápasu"? Tak např. většina zemí současného evropského zápasu i USA nejen ústavně kodifikují "svobodu přesvědčení" /jak činí téměř všechny země světa/, ale ani ji nakládou překážky mimoústavními prostředky. Tak je "svoboda přesvědčení" zdánlivě "ústavně zajištěna". Ale k čemu je "svoboda přesvědčení" pro ty, kteří žádné přesvědčení nemají? A to je většina obyvatelstva... Filozofové v USA mají např. opravdu svobodu publikovat cokoli a vychvalovat kohokoli: je to úplně jedno, protože jejich spisy nečte ani jedna desetitisícina obyvatelstva, takže vzniká iluze "svobody působení" u těch, kteří apriori stejně nijak zapůsobit nemohou. Navenek to vypadá, že jsou tolerantní k sobě navzájem a že tolerantní je k nim i politická moc. Samozřejmě to má své příjemné stránky, ale přece z toho především musíme vyvodit závěr, že tolerance se dnes zaostává vyskytuje /jako i jiné pozitivní

hodnoty/ v jakési podobě pokleslé. Tolerance v původním smyslu však nepochybně znamená, že myšlenkám, které se vzájemně "tolerují", je také připisována aspoň nějaká cena, vliv, důležitost, síla. Kde nic takového neexistuje, jsou ideové spory podobné spíš loutkovému divadlu. Loutky jakéhokoliv druhu se ovšem vždy vzájemně tolerují, pokud režisér hry nepoveli zahrát jim spolu zápas. Je nepochybné, že takováto tolerance je stejně loutková jako takovýto zápas.

Podobně je třeba upřesnit i pojem intolerance: praxe intolerance sice obvykle navazuje na různé projevy násilnictví ze starší historie lidstva /ba vlastně již z boje všech proti všem na předlidském stupni evoluce/ a částečně je obnovuje /vátky, mučení, genocida atd./, ale přece není správné považovat /jak činí např. slavný film němé éry "Intolerance"/ kdejaký projev násilí a krvoproliévání - např. již Kýrove dobytí Babylónu - za "intoleranci": to by pak intolerancí byl i boj Cromagnonců s Neandertálci, ba již boj černých mravenců s hnědými a vůbec Darwinovy zákony. Předlidská příroda neznala tento problém, ba ani po dlouhé věky vlastního již vývoje člověka ještě o něm nelze mluvit. Intolerance ve vlastním slova smyslu vzniká až tehdy a tam, kde se již aspoň v základech ukazují i projevy tolerance, tj. kde násilnictví přestává být přírodní samozřejmostí a je problematizováno. Intolerance patří - a Heglem řečeno - již do oblasti "negace negace", tj. do období, kdy se negativně reaguje na jistý výzrálý projev popírání násilnictví. Intolerance je tedy typický projev "protireformační" resp. "kontrarevoluční", "antihumánní" resp. "protipokrokový" tj. vzniká jako reakce principu v jádře již "předlidského" /živočišného, animálního, pudového/ na rozvíjející se postoj typicky lidské a jen lidské, tj. možné jen u bytosti sebe sama reflektujících, u bytosti mravních. Oproti slepému přírodnímu násilnictví tedy intolerance přes častou brutalitu přece již vlastně probíhá na rovině historicky vyšší, na rovině určené úsilím protivníkovým, tj. pasivními hodnotami zrajícího humanismu a tolerance. Přesto, že lidské násilnictví nabývá "bestiálnějších" forem než násilí ve světě zvířat /tak např. i v období inkvizice i ve fašismu/, nebožvířata nezabíjejí samozřejmě ani se sadistickým požitkem a svou oběť vědomě nemučí, intolerance naopak dovede i vymoženosti rozumu zneužívat k násilnictví, přece jsou veškeré snahy intolerance aspoň do jisté míry ovlivňovány rovinou dosažených úspěchů tolerančního snažení.

Vodle jevů "zvířečtějších" nad sama zvířata vznikají proto v období intoleranční reakce proti toleranci i fenomény všelijak propletené, dvojnásobné, konfuční. V zápasech intolerance proti toleranci si nejednou konkrétní protagonisté podivuhodně vyměňují role, nejeden bojovník za humannost a pokrok propadne běsnivému fanatismu, naopak zase i nejeden stoupenec ideologie resp. instituce programově otevřeně intoleranční a protitoleranční se osobním stylem života chová ušlechtilo, trpělivě, ba světecky. Nelze zapomenat ani na tu skutečnost, že lidské individuum nikdy není pouhým projevem a produktem svého vlastního "světového názoru", nýbrž i mnoha jiných vlivů, ba "světový názor" si nejednou lidé zatížením rozmanitými komplexy volí vlastně spíše jako kompenzaci toho, co jim bytostně chybí. Období intolerance je tedy charakteristické nejen zneužitím výtěžků rozumu a osvěty /práva, soudů, řádu, argumentace, "veřejného zájmu"/ proti lidskosti, ale i rozmachem mnoha podobných konfučních a dvojnásobných akcí i lidských typů.

Projevy intolerance sice tedy obsahují nejednu stránku, jež způsobuje, že vypadají jako pouhá recidiva "bestiality" na lidském období evoluce /zejména prosté uplatnění brutální fyzické síly tu připomíná pouhý regres k darwinovým zákonům/. Ale v tom nicméně podstata fenoménu intolerance není, to jsou jen průvodní /ostatně nikoliv nutné, ne vždy přítomné/ jevy. Podstata intolerance není v recidivě živočišnosti, nýbrž právě naopak stojí na zájtku fenoménu typicky a teprve lidských, je nikoliv "předlidských", ale spíše jakousi deviací lidských. Proto také projevy a síla intolerance jsou typické ne pro země periferie historického vývoje, nýbrž naopak pro centra kultury a civilizace, tedy pro tytéž země, v nichž se výrazně rozvinula a uplatnila i tolerance. /Např. v starověké Indii a číně více než v ostatních starověkých asijských zemích, v Izraeli více než ve všech ostatních zemích té doby, v středověké a novověké Evropě více než v ostatních kontinentech, ve Francii či Německu více než na periférii evropanství atd./ Intolerance není projevem oné fáze, kdy typicky lidské hodnoty dosud neexistují, ale naopak kdy již byly výrazně zažitý a z nějakého důvodu se deformovaly, odcizily svému původnímu smyslu a kontextu. Corruptio optima pessima: nejhorší věci vznikají až korupcí věcí nejlepších. Platí to o kterémkoliv z prvků, na něž lze rozložit pojem relativně zralého lidství, ale nejnázorněji to lze ukázat na začně fenoménu "nadšení" při genezi intolerance. Nadšení, horlivost, žhavá citová zaujatost pro nějaký cíl či práci, cílevědomá koncentrace vůle

pro maximální činnost, sebezapominavá horečnost ve službě nějakému nadosobnímu cíli, řeckým slovem nejlépe "enthusiasmus" /od slovesa "enthúsaszó" resp. "entheodzó" - jsem naplněn činností božským/ - to nejsou jevy intolernantní, nýbrž naopak plody jakékoliv vysoce progresivní a smysluplné činnosti /ať teoretické či praktické, ať vědecké či umělecké/ a nikdy bez nich nevzniklo nic dějinně významného, mravně a kulturně hodnotného. Toto nadšení je vlastní všem nejpozoruhodnějším a největším osobnostem všech epoch. Ještě než vznikla intolerance, bylo nutno tyto v podstatě kladné jevy odlišit od jevů jim zdánlivě podobných, jež lze charakterizovat jako nánie, náruživost, citová přebujelost, posedlost čímkoliv: tyto jevy nejsou produktem lidské svobodné tvořivé činnosti, ale naopak člověk je jimi spíše pasivně vlážen /nádea či élektra bčdní ne z tvořivé činnosti, ale protože jim byly vzaty okovy, v nichž se sexuálně zabydly/: ne náhodou řecké slovo "pathos" a latinské "passio" znamenají jednak jakoukoliv náruživost, kterou je člověk vlážen, tak trpný rod a utrpení vůbec /naopak české slovo "vášeň" zahrnuje obě zmiňované skupiny jevů a je proto na výcest matoucí/. Tvůrci všech hodnot vědy a kultury - a ovšem i tolerance - byli nadšení, ale ne takto posedlí náruživostí.

Veškerá řecká a římská antika jsou jednou velkou školou naprosté odlišnosti a oddělenosti těchto dvou skupin jevů. Jakmile však se rozšířilo křesťanství, pozorujeme stálý sklon k promíšení a prolínání obou těchto skupin lidských sklonů. Bylo to dáno již tím, že křesťanství synkreticky smísilo dvě původně úplně jiné/a v principu neschopné naprosté kongruence/ myšlenkové soustavy, a to řecký způsob racionálního vysvětlování jevů a židovskou tradicí směřování k absolutnímu smysluplnému naplnění a řešení dějin. První řešilo prostředky vznikající vědy a techniky tisíce drobných otázek, narážejíc na tisíce dosud nedeřešených: bylo však naprosto neschopno dát jednoznačné odpovědi na poslední otázky smyslu, na princip zla, nekonečnosti, odvěkosti atd. Druhé mělo na vše odpověď v božství a přišli mesiánské říši boží, nevšímajíc si detailů. Vztáhnout vše osmyslující princip boží moci a vševěducnosti na dosud nedeřešené lidské otázky každodennosti, /jak lidé nutně začali činit, jakmile se tyto dvě duchovní sféry promísily/ bylo příliš laciné, trvale to mohlo stačit jen lidem mentálně podvyvinutým. Hlubší duchové dvou křesťanských tisíciletí naopak měli s "posledními otázkami" situací mnohem prokérnější než antika. Žili v dobách,

kdy na kteroukoli záležitost i rozpornost lidského života recept okamžitě být mohl, ba musil, ale zároveň se ukazoval selowocný, neodstraňoval žádnou obtíž reálně. Musila být "jedna pravda", absolutní, zářivá, vše překrývající, ale zůstávalo milión bolesti, život "jedinou pravdou" nebyl. A teprve zde jsme u kořenů vzniku intolerance v pravém slova smyslu: vzniká až tehdy a v prostředí žáků toho, kdo nezrovnatelně učil o lásce k bližnímu, o trpělivosti k chybnosti a o odpuštění, kdo dával za příklad hříšníky, jinověrce, děti... Ale on již proto posunul palčivost problematiky bolesti a zta o tolik vic do centra pozornosti. Intolerance nevznikla snad pouhým promišením výše zmíněných dvou skupin projevů lidských vášni /tj. že by křesťané začali zabíjet jako Němce, u níž na počátku stála přece také láska!/, ale vznikla až tehdy a tím, když vznikla řecká racionalita vůči žemukotiv a židovského hledání smyslu vůči žemukotiv vznikl problém podobný kvadratuře kruhu. Existence božstva a existence "věčných muk" sice mohou být spojeny v lidské mysli docela harmonicky: ale nelze takto spojit "věčná muka" s pojetím boha jako láskyplného otce, pokud toho boha a všeho jeho díla neexistuje. Pak musíme zůstat buď nedůslední nebo žit s jakousi zející a dosti hrůznou jízvou ve své mysli... Ne náhodou se pak sice nikoliv všichni, ale mnozí významní jedinci dalších epoch pokusí pomoci si poněkud voluntemisticky: tabuizací, "tajemstvími", znáctiňováním ducha svého i jiných lidí, získáním zdánlivého klidu pomocí vynucené slepoty, "odvysvětlení" nepřijemných námitek prostým zákazem jejich vstupu do vědomí. A z velké lásky a touhy po spasení lidstva se rodí inkvizitor.

"Intolerantními" bývali nazýváni lidé náchylní k polemice, tvrdě a otevřeně vystupující proto názorům jiných, lidé s oblibou vyhledávající spor, kritiku, lidé velmi houževnatě lpící na svém přesvědčení, neochotní k laciným ústupkům a kompromisům - nemůže být většího omylu. Přesně naopak: zmíněné sklony jsou typické pro lidi myšlenkově a mravně velmi zralé, a to v každém ohledu: tedy jsou typické právě pro lidi hluboce tolerantní. "Intolerantními" se žlověk stává nikoliv prudkostí polemiky či tvrdohlavostí vlastní pozice, ale teprve v tom okamžiku, kdy je proti protivníkovi ochoten použít jiných než duchovních a mravně čistých zbraní. Tj. prostředků noci či zbraní, ale i prostředků pomluvy, zkreslení, ba i zneužití nějaké hodnoty v duchovním zápase pro mimovědecké resp. mimoduchovní oslabení či vyřizení případného protivníka či rivala,

talentu, Hejen inkvizitoři, ale i představitelé špičkové inteligence - např. univerzitní profesori - propadnou nejednou intolerancí, byť boze zbrani a věznic, byť i bojem "ryze duchovním", ale je-li nesen nějakými mimovědeckými resp. osobními zájmy, kariérismem či zbabělostí apod. To jsou ovšem spíše průvodní jevy než podstata intolerance. Podstata intolerance vzniká z něčeho jiného, a to z týchž okolností jako tolerance /tj. v procesu nějaké horlivé aktivní práce a z nadšení skrze ni probuzené/ - ovšem jistým zdánlivě malým a pro nezavěcence takřka nepoznatelným posunem resp. drobnou změnou. Vzniká přeměnou nadšení /enthusiasmu/ ve fanatismus / z lat. fanum - svatyně, hlavně cizích orgiastických božstev, odtud fanaticus - blouznivý, posedlý, potřeštěný, náruživý/. Fanatismus má mnohé složky velmi obdobné enthusiasmu, odtud i vykazuje nejednu vlastnost o sobě kladnou, např. pracovitost, odvaha, vytrvalost atd; ale vše je více či méně pokaženo, znehodnoceno, deformováno a "sebe-odcizeno" zmíněným posunem v čemsi centrálním. Toto centrální lze zjednodušeně vyjádřit asi tím, že dotyčný chce své přesvědčení nejen prosadit, dovést k vítězství /to chtějí všichni, kdo v dějinách za něco stojí/, ale on to chce prosadit "za každou cenu". Ztrácí smysl pro názory jiných, pro jejich utrpení /neboť on zří do říše bezmírného blaha, ve jménu které to domněle stojí za to/, posléze chce svou věc korunovat, i kdyby měl vybit polovinu lidstva. Začne si počínat, jako by měl "soukromé telefonní spojení přímo s božskou trojicí" /J.L.Hromádka/, nonábožensky řečeno, jako by se v něm, efemérním tvorečku žijícím pár desetiletí, jistou shodou okolností vyjevily všechny hlavní zákony vesmírného bytí a tudíž jeho soukromé chtění na milimetr splývalo s historickým vývojem i přírodní evolucí. Komíčnost této sebezbožňující reflexe - která je zdravému rozumu úplně očividně absurdní - překlenuje ten člověk tím, že sám smysl pro komičnost a humor zatlačuje, bere všechno, hlavně sebe sama, "smrtelně vážně", a též postoj vyžaduje i od jiných. Mnohým z okolí tato sebezbožňení imponuje, hlavně frustrovaným ženám a infantilním mužům.

Rozlišujme však pečlivě: při zrodu, rozmachu fenoménu intolerance to chybné a osudné tkví nikoliv v tom, že jisti lidé se začali snažit identifikovat své úsilí a horlivost s jistým nadosobním dějinným či přesahajícím ideálem /naopak to právě dělají i nejpozoruhodnější kladné osobnosti dějin, bez toho není dějinnosti a významnosti!/. Nýbrž to, že někteří z nich začnou považovat svůj pohled a svůj individuální postoj k složitostem života za tuto identifikaci již

v každém smyslu dosaženou a jedinečnou. Cesty poněkud jiné se jim jeví produktem zla resp. "nepřítele", cesty mírnějšího postupu se jim jeví kompromisem s nepřítelem a tudíž zradou. Nakonec se jim svět jeví plný demonizovaných nepřátel a zrádců. Špatné tedy není to, že se člověk snaží sebe sama maximálně podříditi jistému přesaznému či dějinnému poslání, nýbrž to, že sebe sama nazírá jako dosažení tohoto ideálního spojení. Sám sobě představuje již cíl sám nebo alespoň jedinou možnou cestu k cíli. Špatné tedy není to, že se bije pro což nadosobního /fanaticí opravdu bývají stylem osobního života krajně obětavi - tak třeba Koniáš a řada vášnivých nenávisníků kacířů typu sv. Antonína či Kalvína/, nýbrž přesně naopak, že začne naprosto identifikovat svou osobičku s tím nadosobním ideálem. Tak však právě tyto vášnivci - aniž to vědí - tento nadosobní ideál ztrácejí a bijí se de facto za své nejsubjektivnější a nejosobnější vidění světa. Ideál služby vznešenému se jim bezděčně zapojil do služby nejegoističtějších postojů - v jejich pojetí zmíněné identifikace se prostředek a cíl nenápadně vyměnily místo. Takový člověk ovšem i dále věří ve svůj nadosobní ideál, ale činí tak po způsobu ideologů, jeho vědomí se bezděčně stalo "vědomím falešným" /Marx/, tj. v něco jiného věří a něco jiného koná, o něco jiného usiluje, jiného však dosahuje. Někdy takový fanatický jedinec upřímně věří ve své iluze, i když se celému okolí - hlavně ovšem jeho podlézavému bezpáteřnému bezprostřednímu okolí, lokajským duším kumulujícím se kolem každé moci - jeho činnost i názory jeví úplně debilními. To jsou ti, kteří ve středověku stáli se srdcem plným víry a radostí /možná i s trochou soucítí - i v nich bývá trochu lidskosti a jsou na to hrdí! / kolem hranic starých "kacířů" s mladých "čarodějnic" a kteří vždy našli a najdou uplatnění i v dobách, kdy se neupaluje, ať už v bílém rouchu dominikánském či v jiných barvách. Na programovém heslu přitom nezáleží, ba čím vznešenější ideál, tím lépe se hodí inkvizitorským duším k posvěcení jejich činnosti: nejvíce zločinů se patrně v dějinách napáchalo a ještě napáše pod korouhví "čistého lidství" a "důsledného humanismu".

Fanatik udělal chybu původně opravdu jen drobnou, ale se zmíněnými tragickými konsekvencemi: ta spočívá v tom, že místo aby realisticky - jako efemérní tvor, žijící nanejvýš pár desetiletí v ohromných dějinných a přirodních souvislostech a složitostech, již proto s individuálním přínosem vždy jednostranným a obvykle i relativně nepatrným - zaujal pocit osobní pokory k milovanému nadosobnímu ideálu, on začne být na to, že slouží něčemu tak vznešenému - např. světu bez válek, opozicí proti konzervativním či

despotickým režimům, pokroku či lidským právům - osobně zprvu hrdý, pak pyšný, posléze až ještkitně sebe zbožňující a nemylnický. Ztotožní svůj možný skromný přínos s kosmickou evolucí nebo alespoň s nějakým "světodějným zlomením", považuje se buď za vyvolenou nádobu boží, případně - pokud víru v boha odmítne - za toho, kdo je nejvyšší ve vesmíru, kdo tedy roli tradičně připisovanou bohu připsal sám sobě. Ať tak či onak, výsledek je po psychologické stránce myšlenka stejně, jisté "sebezbožnění", byť třeba v pojmech ateistické struktury myšlení. Vzniká "titanismus" /Hasaryk/, tj. sebezbožnění ne nějaké přepjaté mystičky ve středověkém klášteře, které nemohlo mít široké důsledky, ale sebezbožnění jednajícího, tvořivého, v nejednom ohledu původně opravdu horlivě pracujícího a zasloužilého člověka, operujícího vědění i technikou, duchem a nejednou pak i zbraněmi... Jestliže jsme výše ukázali, že vznik a rozmach principu intolerance na evropském kontinentě je jedním z bezprostředních plodů vzniku a rozmachu víry v nejtolerantnější postavu dějin - Ježíše Nazaretského/a to zmiňným smíšením neslučitelného: řecké racionality a židovského hledačství smysluplnosti/, rozmach novodobého titanismu už od dob jakobínů a Hegela až po samozvané falešné mesiáše 20. století ukazuje, že stereotypy intolerance a inkvizice setrvávají na evropském kontinentu i po oslabení a globálním ústupu víry v boha a posmrtný život na tomto kontinentě. Z toho plyne, že víra v boha tím ypooglydu rozhodným při vzniku intolerance buď ani tehdy nebyla, nebo naopak, že v posledních třech staletích ať Evropa jen namlouvá, že je v základech ateistická, ve skutečnosti však princip "božství" tu je i v těchto staletích, byť v pokleslém smyslu, třeba onou zmiňnou již formou titanského "sebezbožnění". Sebezbožňující titani vyrostli v moderní Evropě opravdu ve všech oblastech života: od umění po techniku, od etablované moci až po revolučně proti ní, od vyslovených zločinců typu Himmlera, až po ty, reflektující sebe sama jako ztělesnění všech občanských ctností, kteří dovedli zemřít pyšně na svou ctnost a s bezmezným spovržením vůči zrůdám, kompromisníkům a katanům /tisíce typů jim splynou v jeden prototyp zla! - jako třeba Saint-Just -, i když dost možná do souhrnu jejich osobních ctností se nenápadně vmisil sklon k megalomanii... Schopnost sebezbožnění totiž není - nemylná se i - v kruzích opozičních a revolučních o nic menší než u etablované moci. Není menší v kaceřovaných malých skupinách, zejména zahnaných na dlouhou dobu do situace sekty - než u velkých

cirkvi a velkých politických hnutí a stran, ba pravděpodobně bývá v těchto kruzích spíše častější a větší, neboť opoziční a kaceřovaná hnutí magicky přitahují nejen lidi na výsost čisté, ale i lidi se zminěným sklonem k megalomanii, a to proto, že sebezbožňovat se je snažší v situaci bytosti pronásledované než pronásledující. Titanismus "kacířů", anarchistů a různých extrémistů, zahnaných do situace sekty, nebývá menší než titanismus diktátorů a despotů, má ovšem tu výhodu, že sama jejich situace jeim prostě nedovoluje jejich odpůrce vraždit a mučit, proto do dějin vcházejí s čistějším kontem než "lidé moci". Ale svou vlastní psychologickou povahou je intolerance a sebezbožňování v kruzích pronásledovaných a "sektářů" stejná a perspektivně stejně škodlivá jako intolerance se stran etablované moci. V každém dějinném okamžiku sice vypadá sympatičtější a již proto, že sklony k neomylnictví a nenávisti prostě nemůže obracet v tisíce každodenních činů, ale perspektivně směrem do budoucna je zase nebezpečnější a libivější, takže přitahuje více nadaných a pozoruhodných individualit než etablovaná moc. Někteří bezohlední egoisté a hérostratovská individua, snažící se vejít do dějin velmi lacině, dovedou dnes mistrovsky i pozice "trpícího" a pronásledovaného zneužívat pro vlastní slávu a profit. Dovedou se např. postarat, aby ona persekuce, do které se dostali /byť původně třeba z důvodů čestných/, byla jimi vyprovokována své postupy proti nim zosřít a agravovat, což se dá reklamně využít. A zase rozlišujeme: chybné a špatné není s ukázkami "teroru" širokou veřejnost seznamovat, pokud k nim opravdu dochází - chybným či megalomanií se hérostratovské duše začne manipulovat, aby se do dějin dostala na jiný způsob než pectívou prací.

Scestnost a zrudnost fanatické intolerance se nad nejnázorněji dnes ukazuje skrze analýzu klasického slovního obratu všech fanaticů, totiž že zvítězit a "pravdu prosadit" nutno "za každou cenu". Zní to zdánlivě velice blízce pevnému přesvědčení, že "pravda na věky vítězí, i když na čas přemožena bývá" /Jan Hus/, ale čertovo kopyto tkví v tom, co všechno se může skrývat právě v tom pojmu "za každou cenu". Člověk může arci v srdci nosit ideál "absolutní čistoty" - a měl by jej tam mít co nejživěji ! -, ale na druhé straně patrně ještě není ústupkem zlu, pokud si člověk realistiky vyzná, že mravní čistota se snad aspoň zatím nemůže projevit stejným způsobem u snivé básnické duše a u "reálného politika". Neboť

politika je ne oblast čehosi absolutního, ale právě "uměním možného": i politik může mít v srdci ideál průzračné mravní čistoty, ale už Hegel ukázal, že je snazší uvarovat se postupů postihujících jiné lidi, pokud je člověk třeba hokynářem či básníkem, než je-li v pozici Napoleonově nebo vůbec kteréhokoliv ministra kterékoliv vlády. Tím spíše v situacích zmatených, revolučních, v nichž se ctnosti i neřesti všelijak mnohonásobně proplétají, nadto v zemi ohromné a s lidmi převážně dosud zaostalými. Odtud i člověk podle našeho názoru mravně čistý tak jako básník St.K. Neumann věděl, že nemůže své básnické ideály prostě vztáhnout na oblast politiky a že skutečnost mnoha a mnoha přehmatů nemůže nic změnit na podstatě jisté veliké dějinné změny - až potud tedy měl pravdu. Složitější už to bylo tehdy, když v třicátých letech začínal mít podezření, že již nejde o pouhé přehmaty, ale o vědomé a patrně ne fatálně nutné tvrdé postihy, např. zneužití moci resp. již přímo o případu "justičních vražd" - i tehdy měl ještě právo odmítnout kritiku jiných i námítky vlastního čistého srdce tím, že jde o věc pro budoucnost lidstva celkově tak významnou, že "v jejím jménu jsem odhodlán ke všemu". Ale zároveň nutno dnes již vidět, že zde se nebezpečně blížíme k oblasti zmiňovaného sloganu "za každou cenu", což může znamenat i za cenu obětování statisíců nevinných a v důsledku toho ztráty věrohodnosti u zdrcující většiny obyvatelstva, jen aby p třeba nějaký fanatik prosadil svůj postup či aby nějaký omezenec udržel své osobní mocenské postavení. Neumann sám zajisté do onoho slova "odhodlán ke všemu" dosazoval jen "vše čestné", v tom i s maximálními ohledy ke každému lidskému jedinci, ale podobné formulace nicméně mohly být jinými pochozpeny jako poukaz na libovolný - třeba i brutální postup a cynickou lhostejnost vůči "obětovaným". Opakujeme: Neumann měl tehdy na svůj postoj pravděpodobně ještě právo - ale pokud zhruba od poloviny padesátých let kdekoli v jeho milovaném hnutí nevidí podobné problémy složitější než on tehdy, je buď hlupák nebo gauner. Neboť jestliže se "pravda" mocensky prosadí třeba i za tu cenu, že zdrcující většina lidí propadne úplně apatii, nebyla ta cena příliš velká? Ne tehdy, ale dnes již je oprávněnost podobné otázky zřejmá. Neklást jí může jen člověk k budoucnosti lidského rodu lhostejný. Neboť v tom tkví jeden z nejpozoruhodnějších momentů fenomenu intolerance /a patrně nejhlubší příčina, že někdy - jako ve španělské inkvizici - vyžívá až k formám přímo orgiastického běsnění/, že v jejím zrodu tkví nejen ono megalomaničké ztotožnění se individua s dějinným procesem, ale obvykle již fenomen pochybnosti

a nejistoty vůči vlastní roli, resp. alespoň zárodky takových zá-
žitků, které se člověk snaží v samých základech potlačit. Člověk
začíná klasicky intolerantně pronásledovat myšlenky jiných obvykle
mj. proto, aby cosi myšlenkového potlačil v sobě samém. Klasický
inkvizitorský horlivec pro "poznanou pravdu" /resp. pro udržení
"výdobytků pokroku" a pod./ je přímo posedlý nenávistí proti "kaci-
fům" resp. "úchytkám" ne proto, že by opravdu patřil k nějaké omi-
lostněné hratce, již se z nějakých záhadných příčin "PRAVDA BYTÍ"
otevřela v jakési "PLNOSTI A NENARUŠENOSTI", jak si namlouvá, nýbrž
přesně naopak, že patří k těm, kterým se již otevřel jícen propastné
skepse, nejistot a pochyb, ale přitom k té skupině z nich, kteří
tento samozřejmě pro nikoho ne právě přijemný pohled z jistých osob-
ních důvodů naprosto nesnesou, nemohou s ním po léta žít a znovu
trpělivě hledat pravdu, nýbrž mají ohromnou bytostnou potřebu tyto
zárodky pochyb potlačit, anihilovat. Proto tedy - aby potlačili
jisté myšlenky v sobě - vystupují urputně proti myšlenkám jiných,
čímž si dodávají jakési zášily překrýt svou úspěšnou aktivitou pro-
jevů vlastní vnitřní skepse. Proto tyto lidé vystupují vždy s tak
křečovitou sebejistotou : velcí inkvizitoři, despota a nenávistníci
voluntaristicky vystupňovávají nenávist proti demonizovaným odpůr-
cům v jádře proto, že - aniž si to přiznají - původně nenávidí cosi
ve svém vlastním "já". Takovýchto klasických nenávistníků a násilní-
ků je z mnoha důvodů dost i v naší době, i když se dnes méně často
dostávají na čelná místa. Na čelná místa se dostávají jen v jistých
zcela mimořádných a abnormálních situacích, ale rodí se a zrají všude
nejvíce ovšem v relativně zaostalých koutech vyspělých zemí, a to
konfliktem vlivů domova užšího a širšího /každá země v Evropě má
nějakou svou Sicílii či nějaké městečko na Innu/. Často vyzrávají
z individuí s nějak postižených /Goebbels/, byť ne vždy zjevně.
Zvláště fatální jsou případy těch, u nichž se mimořádná síla vůle
někdy téměř "démonické" napojila na polovzdělanectví a sexuální
či jiné frustrace /Hitler/. "Nahoru" se podobná individua ovšem
mohou dostat jen v okamžicích jistých hlubokých celonárodních
depresí a všestranných krizí v době zhroucení staletími navykých
hodnot a prázdnoty z dosud nevytvořených nových. Podobná vrcholně
intolerantní a úpřimně nenávistná individua jsou ovšem i v nej-
reakčnějších a nejtmářšších hnutích dějin spíše výjimkou, a to
nejen proto, že se jich samozřejmě nikdy nerodí příliš mnoho
/to by se lidé už dávno vymlátili!/, ale zejména proto, že ve své
maximální intoleranci tíhnou k moci zcela absolutní a nesnesou se

proto vzájemně: každý velký despota a tyran na své cestě k vrcholné moci sice někdy vraždí i předáky jiných směrů, ale především se cítí nucen pečlivě vyvražďovat skutečné i možné rivaly v hnutí vlastním /Roohm/. Proto v maximálně intolerantních hnutích jsou tyto typy jen výjimkou, kolem nich se drží typy poněkud jiné. Zejména v industriální společnosti 20. století, kdy již jen menší část lidí něčemu opravdově z hlubin duše věří, kdy však je celá společnost prostoupěna mocnými organizacemi, které musí již z důvodů holého přežití fungovat, byť je třeba nikdo neměluje, dostávají se lidé i do intolerantních systémů ne tak skrze ideologii, ale spíše z důvodu jakéhosi samopohybu a přetrvávání organizací a institucí, do nichž se lidé zapojují desetiletí k desetiletí vždy více z důvodů jiných než nějakého osobního přesvědčení, nějaké "viry", nějaké "ideologie" apod. To vše zůstává jen jako fasáda, ale již v první a hlavně v dalších generacích se vedle hrstky nenávistníků vždy více uplatňují i ti, kteří vlastně subjektivně k nikomu nenávisť necítí, žádné přesvědčení nemají nebo mu aspoň nepřikládají prvořadou hodnotu, tedy vlastně ani "intolerantní" v původním smyslu nejsou, ale ovšem nejsou ani tolerantní, nýbrž prostě přebírají v nějakém systému - pokud jde právě "nahoru", v systému silně intolerantním /ale mohli by i jinak/ - jistou významnou pozici buď z nejprostšího kariérismu a cynického egoismu /Göring/ či z osobní posedlosti komplexem moci nad životem či smrtí tisíců /Heydrich/, nejeden dokonce z opravdově nebo jen sobě samému vemlouvané "dobré vůle", tj. že zabrání horšímu spíše podílem na moci než neúčasti na ní /snad lidé jako Papen Neurath aj./ Studujeme-li projevy intolerance ve 20. století, tvoří mezi nimi zajisté již projevy "ideologické" intolerance /tj. výše zmíněných pestojů maniaků, inkvizitorů a fanatiků/ menší část, zatím co - jako vše - i intolerance se teď již častěji vyskytuje v podobě pokleslé: dnes už lidé většinou ani nenávisť nepočítají opravdově a upřímně, nýbrž pokud se tak chovají, tedy spíše z egoismu a kariérismu. Persekvují jiné ne z přesvědčení, nýbrž proto, že se to právě konjunkturálně žádá; ne tedy, že by cosi lidského nenáviděli, ale protože všechno lidské je jim v jádře naprosto lhostejné. Ne z nenávisť, ale protože jsou tak nešťastní, že jejich životní filosofii lze redukovat na známý výrok markýzy Pöpadour, dovedou se bez vášně podílet třeba i na postupech intolerance.

Je "pokleslá intolerance" zmíněného druhu oproti původním inkvizitorským a maniackým vášním zjevem poskytujícím jistě pozitivní naději či dalším stupněm na cestě zcyničtění a devastace všech lidských hodnot? Nelze jednoznačně odpovědět tak ani tak. Tak např. "pokleslá intolerance" obvykle ustupuje od poprav a dlouhodobého zatáčení - a i když tak nečiní z hloubky lidskosti, nýbrž spíše že jen fanatikové nevědí, že tyto postupy se často vrací k jejich pachatelům, z hlediska postižených je jistě přijemnější popraven nebýt. Někdy - pokud se např. fašistický režim nezaplete do války a jeho původní fanatismus časem "poklesne", je možné i odstranění fašismu celkem poklidnou cestou /španělsko/. Všechny systémy "pokleslé intolerance" časem nadto poskytují byť ne otevřenou diskuzi o čemkoliv, však přece aspoň jakési prostředky ventilace palčivých otázek. Toho všeho je možno využít pro zápas o pozitivní lidské hodnoty. Na druhé straně však nelze nevidět, že fenomén "pokleslé intolerance" sice znamená jistě odfanatizování, na druhé straně však zapadá do mnoha jevů prudce stoupající apatie většiny lidstva k čemukoliv. Chová-li se někdo vnějškově slušně pouze z lhostejnosti, může toho okolí pozitivně využít: jestliže však postojí apatické lhostejnosti v lidstvu úplně převládá, je s lidstvem nepochybně konec ještě jistější než skrze nukleární světovou válku. Nejen na fanatismus, ale i na absolutní nedostatek nadšení může lidstvo zapít. Budou-li lidé ke všemu lhostejní, nebudou se sice již vzájemně upalovat pro přesvědčení, ale nebudou mít žádné důvody vzdorovat jiným polohajícím katastrofám, zejména ekologické. Nutno tedy pamatovat: i když jakýkoliv fanatismus patří k nejděsivějším zjevům lidských dějin, pouhý zánik fanatismu ještě nepřináší řešení hlavních problémů lidské společnosti i lidského nitra. V posledních desetiletích jsme svědky toho, že fanatismus v celém světě prudce ustoupil, ba ve většině zemí /s jistými výjimkami/ předního Východu a Afriky/ začíná být raritou. A pokud se vyskytuje, působí na většinu lidí jako očividná anomálie a anachronismus. Ale celkové naděje lidstva na přežití a rozvoj lidských hodnot v současné době nejen nestoupily, nýbrž spíše prudce klesly. Fanatismus - a aspoň nejdrastičtější projevy intolerance - začaly mizet, ale vše lidské je draco nepřítelem v dlouhodobém smyslu daleko nebezpečnějším, byť schopným vystupovat v rouše humanismu a tolerance: zejíci apatie a lhostejnosti většiny lidí k čemukoliv, a to včetně otázky holého

přežití lidstva, tj. zda ještě vůbec budou nějakí naši vnukové. Fanatik se velikářsky považoval za vtělení dějinnosti a všech kladných vlastností lidského rodu: dnes převažující typ člověka naopak dimenzi "rodu" úplně ztratil a proto zlo sice většinou zjevně nekoná, ale ani se mu není schopen bránit... Ne však "pokleslá intolerance", nýbrž spíše "pokleslá tolerance" - jako zjev dnes zcela mnohem rozšířenější a vlivnější - je hlavním hrobařem na cestě sebezničení lidstva. U fenomenů pokleslých se nejednou jevy formálně kontradiktorní od sebe prakticky příliš neliší/tak např.se dnes náboženský člověk a ateista od sebe většinou stylem života téměř neliší/. Při setkání typického představitele pokleslé intolerance s člověkem, jenž zaměňuje toleranci s lhostejností a egoistickým chytračením, obvykle ani k žádnému konfliktu nedochází: oba raději mluví o počasí, fotbalu, nemocech či sexu. Představitel pokleslé tolerance sice osobně nikoho nepronásleduje a neutiskuje, ale také se nedoveďe pronásledovaného zastat. Dramatičnost a dynamiku života nenápadně přesunul z obířeti vlastního života někam "za rampu", nejčastěji do sféry novin, televize, detektivek aj. Při četbě novin se upřímně hněvá na italské či jiné anarchisty, střelící na politiky, kněze i ženy v domácnosti: výsledným pocitem je však pouze to, že sám sobě připadá velmi lacině nad ně vysoko mravně povznesen, protože on nikoho nepronásleduje a na nikoho nestřelí /ostatně by to ani neuměl/. Neuvědomuje si, na kolika sločinech se nepřímě podílí nejen přímým mlčením k nim, ale i celkovým neangažovaným stylem života. Neuvědomuje si, že to nejtýpičtější pro něj není to, že sám nepáše žádné velké zlo, ale že se bytostně neangažuje pro žádné velké dobro. Ať jde o války, revoluce či kontrarevoluce, o katastrofy drobné či hrozící totální katastrofu ekologickou, zaujímá vždy ke všemu postoj pouhého diváka. I případná apokalypticky zbarvená líčení hráz, které se lidstvu mohou přihnout /podobná líčení se vždy častěji dostávají na stránky novin apod./, přijímá jako druh rekreace po práci resp. jako vhodný uspávací prostředek. Četba o znásilněních, vraždách, perverzích apod. v něm vzbuzuje příjemný pocit, že on sám sice není právě svatý, ale ~~zkrátka~~ takovým lotrem přece jen není. Takto dnes vypadá velká většina lidí industriální civilizace a "moderní doby". T.G.Masaryk si tento nejmočnější trend "moderní doby" uvědomil již před sto lety jako jeden z prvních v celé skázonosné deléhavosti a popsal v řadě svých spisů, že svorníkem toho všeho je právě pseudotolerance, tj. pokleslá tolerance - on tomu říkal leberalismus

bezzáradkovosti a vzájemné lhostejnosti. Časté dnes a příměšené označení naší civilizace jako "konzumní" mělo by být chápáno hlouběji, než je obvyklé: zdaleka nejde jen o to, že by snad lidé věnovali všechnu péči konzumu svého žaládku resp. pohodlí v bydlení, lenivosti v proměrném "volném čase" atd. Jde dále i o to, že tento člověk se i k duchovním hodnotám /pokud se s nimi tak či onak setká/ a vůbec k čemukoliv chová "konzumně", tj. např. produktech umění se jen epikurejsky kochá, nespojuje je se svým osobním úsilím, poznatky "hromadí" za účelem jejich "užití", finančního profitu atd. Myšlení ztrácí ráz boje o pravdu a vrací se spíše k bezprostřední funkčnosti dovednosti primátů. Problém se stal však ještě mnohonásobně palčivější na přelomu šedesátých a sedmdesátých let, kdy řada odborníků nejrozumnějších národů, především však "Říšský klub", sdružující přední světové odborníky všech kompetentních oborů, ukázali s naprostou přesvědčivostí a s neotřesitelnými doklady, že - pokud se velmi brzy úplně radikálně nezačneme trendy plundrování naší planety /tj. ničení vzduchu, čistoty vodstva, lesů jako kyslíkových rezerv, živočichů, zásob surovin atd./, nastane již zhruba za tři generace neodvratný konec všech vyšších forem života na naší planetě. A přesto se nic nezměnilo: politikové všech směrů bez rozdílu mluví dál jen o patentované prověřenosti svých cest "pokroku" a "tolerantní" masy i dále holdují fotbalu, detektivkám a "klidu na chatě" někde v s zdánlivě nenarušené přírodě, aniž se ptají "quo usque tandem".... Počátkem osmdesátých let přistupuje Brazílie k zničení velkého sazonského pralesa /sazonřejmě "v zájmu pokroku"/, ačkoliv odborníci ukazují, že tento prales představuje již vůbec poslední "zelené píce" na celé zeměkouli. Noviny všech zemí mají plnou svobodu o tom referovat - samozřejmě to umístí někde na třetí či páté stránce pod čarou, protože o nic zvláště zajímavého pro čtenáře prales nejde - politikové velkou s oblibou intervenující v případě žabonyších záhn ve vasalských státech naopak takovým postupům jsou samozřejmě "tolerantní" a respektují suverenitu Brazílie. Čepkova "Válka s sloky" by mohla být nazvána jako fenomenální varování, psané již před pět stoletím, jako věc dokonale jasnější, kdyby ovšem podobné knihy dovedl ještě běžný člověk číst jinak než jako "zábavu". Ale on už se dovede jen bavit a jako na potápěčicím se Titanicu bude nepechybně hubba vyhrávat zvesela až do poslední chvíle. Jak dnes ještě někde může hájit jakoukoliv tolerancí? Tj. pokud "tolerance" je nescan nejčastěji chápána jen jako jakási gentilemsky orámovaná lhostejnost...

Zeboř zmiňný stav ve vědě, technice a politice by zajisté dnes
nebyl možný, kdyby právě zdrcující většina lidí nepropadla této
ničivé pseudotoleranci apatie a lhostejnosti, "stůsti" redukované-
ho jen na období mobního života lidského individua a dala si otázku
prostě tabuizujícího. Vypadá to dnes bez nejmenší tak, že - po-
kud by "civilizované" země uspořádaly nějaké srovnávací volební
hlasování o tom, zda si lidé i dále chtějí dojíždět do práce a za
zápravou vlastních benzínových vozidel či zda dávají souhlas k radi-
kálním zásahům proti všemu, co znečišťuje naši atmosféru - předev-
ším právě ony stamilióny benzínových vozidel - vyhrát by to nepo-
chybně automobil... Většina lidí totiž už ópině ztratila důvěru
lidem jako rodu a není schopna reflektovat lidské hodnoty jinak
než jako epikurejské zážitky individua. A pak třeba něco horšího
než potopa, totiž poušť.... Má-li se tomu zabránit, ať se o to
starají jiní.... My jsme k sobě "tolerantní"....

Nebylo by za těchto okolností lépe, kdyby namísto kultu demokra-
tické-tolerance /který dnes bývá horlivý setatně právě jen v zemích,
kde demokracie netvoří základ vládnoucího systému/ uvědomili lidé
začali razit cesty znehodně tzv. "ekodiktaturu", tj. o přesazení
prostředků záchrany naší planety cestou nejefektivnějších příkazů a
zákazů, trestů a tedy "intolerance" vůči všemu ohrožujícímu sám
biologický substrát naší planety? Pravda, ve světě napůsobi příliš
dobře, že s podobným návrhem vystoupil v poslední době jeden z
šestých, ba "oficiálních" ideologů právě v NDR /Wolfgang Harich/
tedy na staré půdě pruské, kde se už po tři století vždy až příliš
ochotně i v řadách inteligence koketovalo s tak nebo onak skloně-
vanou a epithetovanou "diktaturou" /už od časů "Velikého kurfiřta"
a zejména Friedricha Velikého/. Ale situace je opravdu tak vážná
a činu tak málo, že byse jen proto nesmělo dovolit podobný návrh
lacině bagatelizovat a apriori odmítat /ostatně nutno uznat, že
na této půdě vyrůstaly také vždy hlavy nejbystřejší -od Kanta a
Humboldta až po Špičkovu učilce a vědce 20. století/. Říkám to
a plněm vědomím toho, že už od osvicených absolutismů 17. a 18.
století jiné diktatury začaly z důvodů velmi užlechtilých a vel-
mi brzy se zvrátily v konsekvence často hrozná. Všechny diktatury
ne a podobně monopólní režimy totiž sice mohou na jedné straně
velikorázně organizovat, plánovat a investovat, na druhé straně se
však ukazují neschopnými udržet, nejvíce, proto vpořadu rozhoduje
jejich styl práce, ne úmysly autokratů a mocnářů, byť i byly se-
be užlechtilější. Všechny diktatury a totalitní režimy totiž vždy

vyhlašují lidskému egoismu a individualismu velmi horlivě a nepochybně upřímně jakousi "svatou válku" jménem lidského "kolektivu", ale protože svými metodami nedovedou a ani vůbec nemohou individuům dát hlubší náplň života, než dával epikurejský individualismus, vzniká tlakem monopolizované moci nanejvýš masově jen převaha jakéhosi "frustrovaného egoismu" u miliónů, který se perspektivně ukazuje ještě horší než individualismus oficiálně podporovaný, neboť chytračící individuum se pod vlivem jakéhokoliv nepřijemného tlaku začne domnívat, že má za své "utrpení" a potíže jakési právo se odškodňovat jakkoliv, třeba i úplně amorálními prostředky. Přesto nutno návrh "ekodiktatury" dle našeho mínění brát velmi vážně už proto, že tu aspoň zatím žádný schůdný jiný návrh podán nebyl. Není tedy důvodu otevřeně nepřiznat, že i proti toleranci bylo a dodnes je možno uvádět i jisté rozumné argumenty. Tyto argumenty však vesměs vycházejí z realistického odhadování dalekosáhlé "odcizenosti" většiny konkrétních lidí od vakutku lidských hodnot a postojů, tedy ze stavu celkové pokleslosti a devastace mravních hodnot: tyto argumenty možno brát vážně vzhledem k té či oné historické situaci jako jakési "argumenty z nouze" resp. jako bolestnou terapii epidemické choroby, ale nemění nic na skutečnosti, že výrazem a bytostnou potřebou lidské zralosti je vždy a ve všem tolerance, nikoliv intolerance. Aniž tedy máme recept na okamžité zavedení tolerance všude na světě /ba domníváme se, že takovýto recept neexistuje/, nevzdáváme se přesvědčení, že rozdíly mezi postupy tolerantními a intolerantními nejsou snad pouze obdobou rozlišování mezi levou a pravou stranou v prostoru, nýbrž že převaha principu tolerance je absolutní, může být sice relativizována jistými vnějšími historickými okolnostmi, ale ve své vlastní vnitřní podstatě relativizovatelná není, tj. zralý a uvědomělý člověk má vždy a v jakékoliv situaci jednoznačně stranit principu tolerance a nepochybně jeho praktickému posílení v lidském životě /byť i pro to nejednou konkrétně vykonat může jen málo/. Ani člověk matující ideál tolerance a žijící pro něj celou duší nemusí být v složitých společenských situacích a krizích snad jen druhem bezmocného blouznivce o snílka, nýbrž může mít velmi střízlivě realistický smysl pro zákruty politiky jako právě toliko "umění možného", tedy nikoliv jako pouhé vyhlášení čehokoliv absolutního. Ale člověk uchvácený láskou k humanistickým ideálům a postojům - v tom i k tolerantním postojům k jinak založeným lidem - bude přemce v každé konkrétní situaci jednat poněkud jinak než pouhý machiavelistický rutinér "umění možného".

o prosazování "pax Romana" oproti těm koutům světa, v nichž převažovaly dosud mravy nejprimitivnější krevní msty, ale i tehdy více zneužívané pro ryze sobecké imperiální zájmy dobyvatelů než pro povznesení "barbarů", jindy argumenty protitující rozum do služeb až bestiálně nízkých postojů, např. quasi-argumenty rasismu o právu domněle vyšší rasy, jindy lze "racionálně" dovozovat i genocidu milionů domněle méněcenných lidí/, nebo zase naopak argumenty machiavelistické, které opustily řiši domněle vznešeného zdůvodňování a razily prosté právo a povinnost silnějšího a chytřejšího individua prosadit se na úkor ostatních, pána proti rabovi, muže při ženě atp. Ze zmíněných quasi-racionálních argumentů pro intoleranci je nutno věnovat poněkud větší pozornost jedinému, který není v lidstvu 20. století ještě dostatečně diskreditován: argumentu jednoznačnosti onoho čirého racionálního, jak se představuje v poučkách typu dvakrát dvě je čtyři, tj. ve vědě zbavené přímých či nepřímých naxx ideologických vlivů. Argumentuje se tak, že jako třeba základní matematické poučky či historická fakta, fyzikální zákonitosti či pravidla chemických přeměn jsou naprosto jednoznačná, nižším nerelativizovatelná, tak prý i vědecký světový názor, tj. světový názor, vybudovaný na takovýchto jednoznačných tezích, nemůže být tolerantní k čemukoliv jinému, neboť ve vědě je očividně pravda jen jedno. Tolerance byla prý krásná a ušlechtilá, pokud spolu bojovaly ideologie s ideologiemi, tj. různé soustavy náboženské resp. politické či jakékoliv, nicméně nevystavené má vědě. Tehdy prý byla tolerance dobrá, protože pak mohly snáze proniknout "pokrokovější" a mohly být lépe zatlačovány antihumánní ideologie, Ale od té doby, kdy se masovou záležitostí stala věda a kdy je možno i všeobecný světový názor budovat na vědě, od té doby prý není možná tolerance. Tak jako zmíněná otázka, kolik je dvakrát dvě, dává výsledek jen a jen jeden nižším nerelativizovatelný, tak prý i vědecký světový názor, vystavený na těchto základech, nemůže již být tolerantní k jiným světovým názorům /např. náboženským/. Podobné argumentace je v 19. a 20. století častá, ač už se oním "vědeckým světovým názorem" myslí učení pozitivistické či různé druhy "scientismu" nebo soustava opírající se o dílo Karla Marxe /resp. Marxe, jeho předchůdců typu Hegela a jeho pokračovatelů./ Je pravdou, že jednoznačnost vědeckých poznatků musí vést k intoleranci "vědeckého světového názoru"? K tomu nutno uvést předně to, že už vzhledem k vzájemné propletenosti dějin filosofie a některých speciálních

věd se i v oblasti filosofie zajisté najdou některé zcela jednoznačné prvky /např. Aristotelovy logické zákony/, jejichž opak tolerovat by bylo podobné diskusi s duševně chorým člověkem. Ale z toho nickméně naprosto neplyne, že by dnešní představitelé "vědeckého světového názoru" měli právo /ba jakousi "svatou povinnost"/ intolerantně a mocensky potlačovat jakéhokoliv jiné názory filosofické či náboženské. A pokud tak činí /ať z fanatismu či z bezzásového oportunistu/ - to ukazují dějiny posledního století, velmi zřetelně, uškodí tak především sami sobě resp. hnutí jemuž chtějí sloužit. Ztrátou principu diskuse změní se i myšlenky kdysi úžasné v umrtvenou, uzavřenou strukturu, dovolávající se vědeckosti, ale podobnou spíše středověké sektě. Většina takových lidí za nějaký čas ztratí i veškerou morálku a schopnost tvořivě myslet - prostě zhloupnou a jejich dovolávání se vědy se stává tragikomedii. Příčiny tohoto krachu jsou však nejen psychologické a mravní /tj. že vyřazením diskusního partnera ochuzují o princip diskuse především sebe sama a odsuzují se k sterilitě/, nýbrž také filosoficko-noetické povahy: domnělé vlastnění jedné jediné pravdy "vědeckého světového názoru" je opřeno o postup logicky chybný. Ztotožňují-li se teze "vědeckého světového názoru" /v nichž se vyskytují pojmy "prvopočátku", základního principu všeho jsoucna, nekonečna v čase i prostoru atd./ s tezí typu $2 \times 2 = 4$, vznikají stejně svévolné a matoucí výsledky, jako když se hodnota nekonečna zavede do matematických rovnic. Jakmile klademe otázky typu "byti vůbec", "nadčasoprostorovosti", "prazákladu", tedy nejen opouštíme půdu verifikovatelnou, půdu empirie, oblast naší práce atd. a přecházíme do oblasti, v níž není možná žádná zkušenost, ale nenápadně se dopustíme téže chyby, na které jsou založeny četné slavné matematické paradoxy: do postupu se někde nenápadně vloudila veličina "nekonečna" a proto výsledky jsou naprosto svévolné; např. o řadách "1-2-3-4-5-6....." a "1-3-5-7..." lze stejně dobře tvrdit, že jsou stejně velké i že druhá má o polovinu čísel méně. "Vědecký světový názor" stejně nenápadně přeskočí od poznatků získaných prací v čase a prostoru na jakýsi fiktivní "počátek času" či "prazáklad", v němž domněle prý existovala jen jedna "substance", zatím co druhá je odvozená, pozdější, průvodní, epifenomenální atp. To vše jsou jen sebeklamy lidského rozumu: výsledky vznikají ve skutečnosti ne "přísně vědeckou" abstrakcí, ale jsou apriori podsunovány nějakým podvědomím ideologickým interesem resp. mocenskou pozicí. Jednou je to "bůh", jednou

"Hsota" obojí může mít jistotu cenu jako hypotéza, ale "jistotu" typu $2x2=4$ to nemá a mít nemůže. Proto je i intolerance z pozice vědeckého světového názoru znakem nevědeckosti, lépe řečeno projevem toho co se mu v jeho struktuře dosud na vědeckosti nedostává. Ostatně je příznačné, že všichni opravdu velcí vědci, tj. lidé sami ve vědě tvořivě a úspěšně pracující, jsou zdrcující většinou i osobně velmi tolerantní, a to i ke svým odpůrcům či lidem mimo oblast vědy; zatím co intolerancí z "pozice vědeckého světového názoru" naopak provádějí spíše lidé, kteří sami ve vědě nepracují a kteří některé "poučky" vědeckého světového názoru jen převzali od jiných. Nemajíce potuchy o skutečných podmínkách a obtížích opravdu tvůrčí badatelské a objevitelské práce, organizují jménem "vědeckého světového názoru" ve skutečnosti atmosféru, která jakoukoliv vědeckou práci nesmírně stěžuje: především tím trpí ono hnutí resp. země či epocha, které tito lidé chtějí aloužit. Ale korektury takové situace jsou stejně těžké, jako vyložit slepému, co jsou to barvy. Tím se jistě nechceme říci, že by ono velkolepé snažení o vytvoření světového názoru, založeného na vědě - snažení započaté Aristotelem a vydávší nejvýznamnější přínosy v 19. století - bylo v zásadě špatné a scestné; linie vývoje lidského myšlení. Ale ovšem tomuto úsilí se daří a je na svém místě toliko tehdy, pokud samo chápe jisté své meze. Pokud samo respektuje podmínky svého dalšího rozvoje: jistot typu matematických pouček a historických fakt nikdy mít nemůže a ani jich nepotřebuje, protože tím by se stalo čímsi jako speciální vědou a přestalo by být úsilím o moudrou orientaci člověka v cečku dějin a vesmíru. A k podmínkám maximálního rozvoje "vědeckého světového názoru" patří ne intolerance k mostávajícím a chybným (ostatně: jak, podle jakého klíče je jednoznačně určit?), jak se uvažovat svévolesně mocnější společenské pozice?), nýbrž maximální tolerance ke všem, neboť nikdy není apriori neprosto jisté, z jakých kruhů příští pokrok snad může vzejít. Vlastní přelom v dějinách postupu lidstva od barbarství k civilizovanosti tkví tedy nikoliv v první řadě ve vzniku vědy s jejími "jistotami", doměle intolerantními, (neboť i vědy lze zneužít k bař - barbarství a antihumánním postupům), nýbrž přesně naopak v onom rozpoznání řady přecvičených a osvícenců mezi 16. - 18. stoletím, vyjádřeném poprvé Descartovými slovy, že "ten kdo myslí jinak než já, může myslet stejně dobře, ba lépe než já". Kdo podobnou zásadu nepřijme a celým srdcem a pokorou hledáče pravdy za své osobní životní přesvědčení, zůstává barbarem i kdyby jinak byl jakkoliv vědecky či pokrokově natřený, ba i kdyby měl v něčem opravdu velké zásluhy. (Stejně ovšem, pokud se hlásí třeba ke křesťanskému přesvědčení, ale nepochopuje

s bible to základní, že Ježíš byl přímo vzorem tolerance k jinověrcům jinak smýšlejícím lidem.) Barberaké pozadí jakéhokoliv spyšnělého "vlastníka pravdy" se ostatně vždy v životě dříve či později ukáže i prakticky hluboce amorálními činy a osudnými chybami, ranami aj. i tomu komu chce tento "vlastník pravdy" prospět. S "vlastněním" pravdy je tomu ostatně stejně jako s vlastněním majetku, bohatství, věcí vůbec. Co člověka zušlechťuje, netkví v míře vlastněných věcí, ale v tvořivé práci s kterou koliv věcí. A podobně-jak krásně ukázal už Lessing-"ne v pravdě, kterou člověk má, nebo domnívá se že má, ale v úsilí, které vynakládá, aby pravdy dosáhl, tkví hodnota člověka. Ne sice často, ale nic méně má nikoliv vyjimečně se stává, že intolerancí provozují nejen představitelé některé politicky etablované moci, a to za pasivní či aktivní podpory lidí duševně podvinutých či líných jimž vyhovuje ono pohodlné "vlastnění pravdy", dále za horlivé a svým způsobem obětavé podpory povah infantilních, tj. lidí kteří v domělých "jistotách" hledají náhražku za stracený otcovský dům a matčinu náruč (bez nichž se lidé prostě nemohou obejít-jít-bojí se samostatnosti myšlení asi jako se děti bojí samoty), někdy se však stává, že k intoleranci se programně a ostentativně hlásí lidé velmi nadaní, schopní dosáhnout nejednoho významného životního úspěchu (zejména v přírodních vědách, ale i ve všech oblastech umění). K tomuto zjevu dochází (a v 19. a 20. století dokonce relativně častěji než dříve) rozmanitým způsobem a s rozmanitými důsledky, ale vždy je to ve svých psychologických základech jistá reakce nadprůměrného ducha na zmíněnou již skutečnost, že od 19. století se pod heslem tolerance a liberálně (tj. negativisticky) pojeté svobody- jak jsme již výše podrobněji vylíčili - skrývá jakási karikatura, pokleslý druhotvar, jehož základem je primitivní egoismus a lhostejnost k ostatním lidem. Pod touto pseudotolerancí lze uskutečnit kdejaké zločiny: právem mluví americký myslitel marxistické proveniencce Herbert Marcuse o tzv. "represivní toleranci" tj. o situaci, za které lze i pomocí formálně tolerantních postupů (např. svobody slova, svobody tisku atd.), dosáhnout v široké veřejnosti obdobných účinků jako přímou represí, terorem, despotií (tj. atmosféry strachu, rozmadu lži a podlézavosti, posléze jakéhosi masového sblbnutí). Aniž se zde můžeme pouštět do podrobnějších úvah, do jaké míry lze některé z Marcusových důsledků přijmout a podporovat, jiné nikoliv (a zejména v zemích úplně jiných tradic, než jaké se jeví samozřejmostí v Americe). Připomínáme jen, že už od poloviny 19. století se vyskytují jedinci, kteří dali své sympatie, lásku a tvořivou sílu hnutím programově intolerantním (např. předkonceilnímu katolicismu či marxismu v Leninově X či Maocestungově interpretaci), a to více či méně ujasněného poznání, že liberaristická pseudotolerance je nejen mravně odporná, ale že z

lidská dějin je cestou sebevraždy lidstva. Po odhaleních XX. a jesdu
KSSS a od pontifikátu Jana XXIII. je ovšem většina podobných duchů
na podobných životních rozcestích nutně již obezřetnější, nicméně podobný
problém zralých lidských duchů tu trvá i nadále. A byť jej
sadani lidští jedinci řeší i dnes - resp. snaží se pro svou esobu
řešit - tisícovým způsobem, jedno zůstává jasné: jediné co nikdy
nemá být způsobem řešení, je únik od odpovědnosti, globální prokletí
"nízkosti" a útěk do semoty snů a iluzí.....

Jednostranně kázat a vychvalovat toleranci a schematicky odsuzovat
jakoukoliv intoleranci by tedy v dnešním světě, v němž největší část
lidí rozumí toleranci něco mravně velmi nízkého a ubohého, bylo největší
pošetilostí: jen by to nahrávalo chytračení amoralních egoistů a indi-
viduí pohodlně se vezoucích na kakémsi "kole dějin", ať je natřeno
jakoukoliv ideologií. Boj za toleranci v původním, pravém, neodeřšeném
smyslu musí být chápán jako podřazená součást celkového životního
zápasu o pravdu a hlubší lidskost: tolerance má svůj zářavý smysl toli-
ko jako životní postoj lidí angažovaných a riskujících, lidí ochotných
pro poznanou pravdu přinést případně i oběti, lidí myslivých a proto
se bytostně zajímajících o jiné typy myšlení o zápas s nimi, nikoliv
lidí lhostejných k ideovým zápasům a smířených s tím, že většina lidí
projevuje sklon nemyslet vůbec. Je ohromným omylem považovat člověka
intolerantního za bojovného, člověka tolerantního za nebojovného.
Ve skutečnosti je tomu přesně naopak: člověk intolerantní se v jádře
ideového zápasu bojí, proto jej chce vyloučit a "ukončit" mimoideovými
prostředky (násilím, zneužitím moci diktátem atd.), naopak člověk
vpravdě tolerantní se zápasu nejen nebojí, ale ideový zápas a polemika
jsou mu bytostnou potřebou, nicméně právě proto, že si je vědom jisté
své síly v tom ohledu, štítí se použít mimo ideových prostředků. S jinými
smýšlejícími polemizuje, protože se o něj v podstatě hluboce zajímá
ale z téhož důvodu jej neznásilňuje. Naopak člověk intolerantní s
jinými nepolemizuje, nýbrž chce jim se své domněle jediné oprávněné
pozice diktovat "pravdu", protože se o jinak smýšlející v jádře vůbec
nezajímá a potřebu skutečného ideového zápasu nemá. Proto jsme jako
celkové motto k této studii předepsali ona charakteristická slova
Gándhího, který byl současně člověkem maximálně tolerantním, nenásil-
ným a přitom bojovným: snažil se, aby se indové naučili "milovat
Angličany- ale nenávidět systém, který k nám přinesli". Ostatně
velmi podobně se vyjadřoval i Marx o odlišnosti nutně nenávisli k
vykořisťovatelskému systému a bojí proti němu, což však podle něho
nezněná nenávidět a persekvovat měšťáky jako lidi. Tragédií není

to, že většina stoupenů podobných velkých lidí nebývá schopna tak jasně nuancovat jako vůči ideově představitelé: horří a nebezpečnější je pokud se i do "oficiálních" výkladů učení mistrů dostanou postoje v podstatě již pokleslé.

Ke přístupu k závěru a prognózám, nutno tedy shrnout skutečnost ne právě růžovou, že intolerance byla a je v dějinách zjevem mnohem častějším než tolerance a že i tolerance - pokud se v posledních dvou třech stoletích masověji rozšířila, tedy v podobě spíše pokleslé a perspektivně pro lidstvo záhubné (v podobě postupující vzájemné lhostejnosti) než v podobě nadějně. Co však proti tomu dělat? Kázat, kárat, napomínat, bouřit, varovat? Dělají tak všechny možné církve, moralisté, filosofové, umělci, četné politické strany atd., ale výsledky jsou celkem prachudičké. To už proto, že ti, kteří by nejvíce potřebovali takové hlasy a varování slyšet, nikdy si je neposlechnou, ba jsou proti jejich ozvukům jakoby hermeticky uzavřeni. Největší a nejnadřejší pozorovatelé tohoto stavu - lidé jako Albert Schweitzer či Erich Fromm - po životě plném úsilí vlastně již nad možností do sebe uzavřené západní civilizace slovali hůl a snažili se ukazovat cestu k záchraně lidstva a lidství slovem i příkladem kontaktu s "třetím světem", Afrikou a Asií, méně zachvácenými jevy pseudocivilizace. Ale další vývoj i v těchto koutech světa bohužel neposkytuje mnoho nadějí, že by odtud vzešla trvalá hluboká obroda, ba spíše naopak. Mnozí šáci a odchovaní Marxovi se domnívají, že pro podlomení ničivého egoismu stačí zbavit kapitalisty vlastnictví výrobních prostředků, zajistit každému jistotu práce a chleba atd. Bohužel několik desetiletí pokusů o to ukazují zřetelně, že kořeny našeho rozšíření egoismu a individualismu (tím i vzájemné lhostejnosti lidí) leží kromě toho ještě jinde a hlouběji: již v samé jádře práce - jak ostatně Marx a Engels věděli, ale proti čemuž prostředky podat nedovedli a snad ani to již v rozvinuté industriální společnosti vůbec není v lidských možnostech. Vrátit se k společnosti bez dělby práce je prostě nemožno. Je-li tedy vůbec nějaký protilek proti ničivému rubu naší dělby práce, musí být v něčem jiném. Kázatelství "lásky k bližnímu" resp. schwejtzerovské "úcty k životu" se ukazuje proti postupujícímu egoismu a ekologické devastaci malomocným. Jako jeden z prvních se T.G. Masaryk již koncem 19. století uvědomil, že proti devastaci lidské morálky, jak její drastické a v novověku vždy sesilující projev poprvé vylíčil ve spise "Sebevražda jako masový zjev moderní civilizace" (1881) a později častěji (ostatně tento spis zůstává dodnes - po stu letech - stejně aktuální a bolestný, jako by jej psal dnes, jen procentuální údaje se za sto let ještě prudce zhoršily), nestačí kázat morálku a nestačí ani změnit ekologické či politické poměry. Slyší-li člověk propadlý lhostejností a cinismu o lásce k

bližnímu, nestane se proto ani za mák lepší. A změnil-li se hospodářský systém, individualismus a sebecké kořistění nezmizí, ale začnou si toliko hledat jiné cestičky. Podle Masaryka by opravdová tolerance (tj. život bojovný, nesmyšlelný k omylům, slabostem, reakcionářství i karikaturám "pokroku", ale současně život naplněný úctou ke každé lidské bytosti, život trpělivý k chybným, život nedovolující si nikdy použít proti jinak smýšlejícím prostředků zvláště, mocí, despotce, násilnictví atd.) mohla zvítězit a masově se rozšířit toliko za ~~pr~~ předpokladu, že by "úcta k bližnímu resp. "ohled na jiného" byly nějak "metafyzicky podloženy". Jinak řečeno: hlásáním lásky k bližnímu nebo třeba hlásáním kolektivismu, altruismu, humanity atd. se nikdo neudělá lepším, neboť tyto etické kategorie samy v sobě důvod nemají, vždy lze proti nim stejně rozumě postavit egoistický zisk, epikurejské "užití života", "boj všech proti všem", život pojatý jako kořistění, ať už jedince samotného nebo malé skupiny, vzájemně se podporující party příživní (podle zásady sdánlivé mravné "jak ty mně, tak já tobě", čili mlčme k tomu když krademe), případně rodiny (podle dnes časté cynické zásady "kdo ukrade, šidí rodinu"). Hlásáním úcty či lásky k bližnímu či kolektivu se nikdy nikdo lepším neudělal, protože toto hlásání samo neobsahuje žádný důvod k tomu, co požaduje. Prostou odpověď je pak: proč milovat kolektiv či lidi, když se po většině chovají jako bezohledná krutá zvířata? Masaryk tento problém podmanivě vytyčil, ale nelze říci že by jej dokázal dořešit, tj. že by skutečně sám našel racionální řešení toho, jak "metafyzicky podložit" úctu k jiným lidským bytostem. Spíše se k tomu přiblížil stylem svého života, nikoliv však výsledky svého filosofování. Ostatně ne sám-toto se účinně doposud nepodařilo žádnému filosofovi žádnému karateli, revolucionáři, světci, reformátorovi. Katolíci obdivují nepř. sv. Františka-nesporně jeden z nejsnáživějších vzorů tolerantní lásky k bližnímu-ale jen nepatrný zlomek se s ním snaží jít aspoň trochu jeho cestou. Je zřejmé, že pouhé hlásání pravdy-ježíšových ideálů nestačí, aby je lidé pochopili, jak je chápal on. Moderní doba podobně obdivuje Tolstého či Gándhího, ale prakticky nikoho ani nenapadne jít jejich cestou. Lze však vůbec toleranci a lásku k jiným lidem (včetně jinak smýšlejících)-jak stěhlMasaryk-někak "metafyzicky podložit"? Domníváme se, že to možné je, i když učinit pak výsledky teoretického řešení praktickou záležitostí miliónů dnešního světa se nám-upřímně řečeno-jeví téměř na poměří nemožnosti. Proč si tedy- z filosofických důvodů!- mám vážit jinak smýšlejícího člověka, být k němu- aniž se vzdám boje za své zásady - maximálně ohleduplný? Ba více: proč se mám trpělivě a pozorně zabývat o mínění člověka úplně jinak myslícího, jinak zaměřeného, proč se mám snažit poučit od člověka úplně jiného naturelu, zásad, duchovní provenience, kontinentu, úplně jiných duchovních tradic? A přitom neztratit

své vlastní "já"? domníváme se, že Masaryk tušené a pro záchranu lidstva proti neprostému rozkladu v lhostejnosti teprve po jeho smrti v celé zoufalé sřetelnosti nutné "metafyzické podložení" tolerance a bytostného zájmu o jiné lidi je možné toliko skrze důsledné rozpracování bytostného zájmu domyšlení filosofického monismu tj. vědomí o jednom jediném "oteckém" (nebo třeba "mateřském" - to jsou sájisté jen pomocné termíny) základu všeho, co existuje, tudíž i konec konců o "bratrském" poměru všeho existujícího, tudíž o příbuznosti všeho jeoucího, proto i o tom, že jinakost není nikdy absolutní, nýbrž je jen jinou variantou toho, co sraje i ve mně. Lidská moudrost (a proto i filosofie jako hledání této moudrosti) je koneckonců jen jedna - kdo ji hledá ji vždy tak či onak příbuzně s tím, kdo ji hledá jinak. Proto si všichni hledající mají nejen co říci, ale právě jen v zrcadle jinak zřející bytosti mohou znáti a lépe tudíž rychleji a hlouběji uskutečnit vlastní zrání. Pravá filosofie je vždy proto buť filosofie dialogická - nebo šádná. K této filosofii položili první základy staří čínští mudrci jako Lao-c a Čuang-c, přibližně v téže době předsokratovská filosofie řecká, zejména Tháles a Héřakleitos, v antice vrcholila Aristotelem a stoiky, ale na jiný způsob zrála i propřacováním do té doby nikde jinde neznámého vědomí, že "bůh Israele" je současně "bohem všech národů", pokračovala Ježíšem a Augustinem, Tomášovým principem "analogie entis" a ve středověku zejména mystikou, svláště ženakou, aby pak v novověku znovu začala zejména spinson a řadou jiných, aby v geniálním Leibnizovi jaksi poprvé "poznala sebe sama", pokračovala v Kantovi, Hegelovi a Marxovi, ve 20. století v Blochovi, Frommovi, Buberovi a jiných. Pověšimně se, že ponecháváme úplně stranou otázku, zda v té době ten či onen filosof vykládal svůj monismus spíše materialisticky nebo tzv. "idealisticky" - z hlediska našeho zkoumání je to úplně lhostejné a není to šádná základní otázka, nýbrž jen pseudoproblém myslitelů druhého řádu nebž nemyslivých dogmatiků, neboť i důsledný materialismus typu Marxova uznává "ducha" za to hodnotově nejvyšší a důsledné náboženství pokládá tělo za hodnotný "chrám ducha svatého". Ostatně věda 20. století je ve stáb větším smatku co je to vlastně "hmota, co "duch" - pochopitelně: neboť problém sám je umatně položen a dostal se do filosofie skrze scestný pokus byzantské teologie sloučit platónský dualismus o uzavřený systém pojmů se základními ideáliř zvalgerizovaného křesťanství, do širokých mas všech dob skrze diasporu starého perského dualismu, kteří učí lidi všech dob latině pitomě: vše dobré vidět u sebe, vše slé hledat u jiných....) Aristotela byzantskými teologř, zaneřádil primitivní dualismus celé evropské myšlení a řadí v nám dodnes mj. jako domněle racionální zdůvod-

intolerance. Kdyby totiž filosoficky platil jakýkoliv dualismus resp. pluralismus (tj. v praxích vesmírného bytí bylo více substancí, více méně rovnocenných a neslučitelných principů), pak by opravdu bylo vhodné hlásat a prakticky provádět intoleranci, tj. "nesmířitelný boj" až do úplného potření, do anihilace nositelů principu "zla". Ale nejmoudřejší lidé od Lao-c přes původce Bhagavakgity až k Aristotelovi a Augustinovi věděli, že zlo - o jehož síle nepochybovali a boji s ním se nevyhýbali - nemá žádnou "substanci"; tj. jistý člověk se ukazuje "zlým", resp. opravdu působí zle ne proto, že by měl jisté "zlé" lidské vlastnosti (nic podobného neexistuje), nýbrž že se mu jistých lidských vlastností nedostává. "Vlastnost" jev principu vždy něco dobrého "zlo" u člověka je tedy v nedostatku (řeč. "steré - sis", lat. "privatio"), jistý člověk se nám jeví "zlým" proti, že je v tom či onom ohledu lidsky podvyvinut, tj. ne že něco má, ale že mu něco lidského chybí, případně nedostatek čehosi skreslí něco existujícího, vzniká pak jisté "odcizení" (lat. alienatio, něm. Verfremdung), tj. jisté perverze čehosi původně lidského v cosi lidství postrádajícího, v něco zvěčnělého (reificáto, Verdinglichung). Např. láska, jež původně byla klasickým projevem čehosi lidsky zralého, se z lásky k lidem mění ve vázanost věcí a tím vzniká opět ona prázdnota, nedostatek, tedy "zlo". Ale cokoliv, co opravdu existuje - pro to že vyrostlo z jednoho monostického základu - je spolu tak či onak příbuzné. Proto setkání s bytostí jinak myslící není setkání se "zlem", ale setkání s bratrem. Setkání s bratrem, který se snad vyvíjel úplně jinak ale který právě proto mi může poskytnout jednak k pozitivní hodnotě přístup mně dosud neznámé, ale také jakési zrcadlo, podklad pro zrovnání, tj. tisícové podněty, abych v sobě samém lépe ocenil to, co je ve mně pozitivního (lidské, dobré, autentickým způsobem existující) a co naopak je ve mně samém negativní (podvyvinuté, tedy co do lidskosti seostávající, dosud "zlé", zvěčnělé, odcizené, lidsky neautentické). Filosoficky to dosud nejlépe vyjádřil Leibniz slavnou málo kdy chápenou větou, že "každý má pravdu v tom, co tvrdí, a mylí se v tom co popírá", tj. pokud pozitivně neuznáme jinak myslícího v jeho jinakosti ne jako nepřítele, nositele démonismu, nýbrž jako bratra jinak hledajícího. Proto Leibniz ne náhodou jako první v západní civilizaci vystoupil proti tradičnímu vypínání se nad "asiatstvím" a tvrdil, že je nutný dialog s východními kulturami, ba že Evropa vpravdě porozumí sobě samé právě jen skrze podobné setkání s jinak vysrálími civilizacemi. V tomto smyslu však jakýkoliv dialog je nejen snad nějakou mírovou taktikou, jak získat druhého pro sebe a pro sedit svou pravdu (jak si to doposud mnozí představují, zejména mnozí katolíci a mnozí komunisté). Opravdová

"Křesťanství")fec. obecnost, všeobecnost), jak ji nejhluběji rozpracoval Augustin, znamená nikoliv hloupoučký uzavření se v pojmových klausulích, jak se na ně zmohli znalci aristotelských definic mezi byzantskými teology, nýbrž rozsvícenost ke všemu existujícímu. Rovněž původní idea komunismu, (lat. obecnost, všeobecnost) u jejich tvůrců neměla znamenat komandování celého světa z jednoho centra (to by to s ním nutně skončilo jako se starou říší římskou), ale rozsvícení se k pozitivním hodnotám všech národů a respektování různosti jejich cest k jednomu společnému cíli - světu bez vykořisťování a bez válek, bez znásilňování jiných pro jejich jinakost. Opravdový dialog je tedy nejen taktikou a prostředkem, ale sám jedním s cílů lidskosti, sám hodnotou sám i podmínkou zrání všech ostatních hodnot. Neumím - li se setkat bratrsky s jiným v jeho jinakosti, sčítám sám lidsky podvyvinutým ubožákem. Kde nedbá o vývoj jiných, ustane především sám. Kde sotročuje jiné, sčítane vposledku sám otročkou duší. K tomu všemu naprosto nestačí setkání jen v oblasti ryzí racionality, k tomu je třeba hlubokého zážitku identity, zážitku i citového a volního, zážitku blízkosti jinak smýšlející byosti. Neboť všichni, kdo poctivě hledají cokoliv, sledují velmi brzy jakousi příbuznost a rádi se nejen sejdou u jednoho stolu, ale z takového setkání se i mnoho cenného naučí. Naopak lidé, kteří ustrnuli v pyše na cokoliv ať na bohatství, moc, "západní civilizaci", na svou přínáležitost k "říši svobody", ale dokonce i kteří ustrnuli v pyše na poznanou pravdu, na přínáležitost k pokroku, na vlastní zásluhy, ba i na opozičnost, "nepodplatitelnost", na své domnění o jakémsi patentovaném "kacifetví země z či" opozičnictví", stávají se opravdového dialogu neschopní a mění z apoštolů svobody a vzorů cností jako Robespierre či Sant - Just v zpychlé nositele nejstrašnější intolerance - velkým zločincem se spíše stane apoštol které koliv "svaté věci", uzavře-li se v monologu, stratí-li zájem o dialog s jinak myslícím, než člověk průměrný. Naopak skrze zážitek dialogu s jinak myslícím docházíme k tomu lidsky nejvyššímu, k zážitku vesmírné identity, tedy nejen k nějaké pojmové filosofii nejen myšlené, ale k bytostnému prožitku jednoty, tedy, k filosofii žité. Jen tím je filosofie, čím vědy chtěla být, opravdovou "láskou k moudrosti" a "láskou z hlubin moudrosti". Opravdový dialog je tedy pravým opakem jakéhokoliv relativismu a liberalismu, které stojí teoreticky na pluralismu a proto jejich "tolerance" rychle upadá v lhostejnost, schopnou vše lidské zničit daleko snáze než jakýkoliv fanatismus intolerance. Jakákoliv zpychlá, do lidského "já" uzavřená, po dialogu nedychtící existence je ubohá, ať je vnějškově resp. "historicky" to, do čeho se uzavřela, sebe vznešenější. Tito lidé mají především potřebu nenávidět a ventilovat svou

nenávisť - zdůvodní si to racionálně jakkoliv podle dobového ritu
ale ve skutečnosti vlastně z potřeb tohoto svého zraněného "já".
Poznal jsem lidi, kteří už několikrát za život změnili pozici
(to by samo o sobě ještě nemuselo být špatné, mohlo být znakem hle-
dání), ale v každé z tolik různých etap svého života vždy především
někoho silně nenávidí a vždy se neomylnicky povyšují na ty, kteří se
podle nich chovají nedůsledně, méně "radikálněji", případně "kompromy-
stičky" apod. Nevadí jim, že tito lidé třeba jdou životem plným smyslu-
plného hledání a nemusí se stydět za svou minulost; zatím co tito
lidé, dělají občas nealigované obraty, vždy se chovají neomylnicky
a vždy se povyšují nad jiné, byť pokaždé z úplně různých pozic.
Nejprve jako Češi nenáviděli Němce (hrát Beethovena jim bylo
malaborecí"), pak jako jacísi supermarxisté zesměšňovali " měšťáky"
a ličili je jen jako souhrn ubohosti a škodolibosti (tehdy na námitku,
že nebyl každý obchodník gauner a že Thomas Mann i Hitler byli
sice oba "měšťáci", ale že přece jen nutno rozlišovat, odpovídali, že
to je tím horší, když má měšťák nějaké sympatické vlastnosti, neboť
o to je jeho vliv rafinovanější), koncem padesátých let se zase prohlá-
sili za jediné mluvčí inteligence a svou nenávisť přenesli na "aparátáky"
"byrokraty" atd. A opět: kdo namítal, že je jakýsi rozdíl mezi např.
Zápotočským a Čepičkou (to tehdy aspoň bývaly typické postavy
sde byl "kompromysník", podobně jako ten, kdo nebyl "neomylnost"
zajisté nejde o Stalina schopna přenést třeba na Heigera nebo Kafku).
Tito lidé jsou bytostně intolerantní a nenávistní dokonce i tehdy,
když si na štít vytyčí "toleranci": neboť pak zajisté chtějí každého
nositele "intolerance" vyhladit ohněm a mečem.... A přitom jde často
o lidi pozoruhodně a velmi nadané, kteří však mají jakousi chorobnou
potřebu tohoto pseudoradikalismu a nenávislnictví. Zajisté i o nich platí,
co jsme uvedli výše: něco lidského jim chybí, obvykle jsou je d-
noznačně vyvinutí rozumově, ale citově podvyvinutí, nejednou protože
v mládí nezažili matčino srdce, jindy již přímo z psychopatických sklonnů
Ostatně i o samé psychopatii platí totéž, co jsme řekli o "slu" vůbec.
Tito lidé nemají času navíc, ale cosi elementárně lidského se jim
nedostává. Toť nebývají lidé líní a lhostejní jako většina: naopak bývají
velmi aktivní a tvořiví. Ale protože ať dělají cokoli, vždy tak či
ona "přehánějí", abnormálností svého "radikalismu" tu masu průměrných
v jejich spáti zase posléze jen utvrzují. A tak, pojednávajíc o tolera-
nci a intoleranci, nemůžeme se uvarovat tísňového pocitu Vergiliova:
"Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charibdin..." A Horatiova: "Dum
vitent stulti vitare, in contraria currunt..." I když podle našeho mínění
ono "metafyzické podložení" tolerance možné ješv rozvinutí filosofie

smyslu, jež prakticky znamená bratrství všeho existujícího a bytostnou
 mírnost komunikace s bytostí jinak vyvinutou (tedy s jinak smýšlejícími
 vět dialog, na spor, a e je potlačovat). Neděláme si iluzi o brzké mož-
 nosti praktického úspěchu. Daleko snáze by podle našeho mínění šlo ještě
 posílit projevy nejrůznější intolerance, které sice mají četné
 recidivy, ale- pokud jsme pozorní- od dob Hitlera mají přece jen jakou-
 se sestupnou tendenci, resp. pokud se vyskytují, tedy jako "stydlivé",
 nikoliv s hitlerovskou upřímností. V tom je jakási naděje. Ale naopak
 je jen lhostejnost lidí k sobě navzájem, k přírodě, k budoucnosti, ba i
 k intoleranci, stojíme tu skoro bezradní. Jde o miliony "hodných" lidí...
 Jak se k nim dostat, když kromě vlastního šeludka sájem o nic neprojevují
 šeludkovitě nylivému se apriori vyhýbají? A přitom zdaleka nejde jen
 o klasické mššáky, jak tomu bylo ještě v 19. století- dnes té apatii
 a konzumu propala i většina pracujících ve větší části světa. Není pak
 zcela nevyvstítelné, že-aby tyto masy probudili z lethargie a spánku-
 i někteří lidé původně velmi horliví a velmi ušlechtilých zásad začali
 v druhé polovině století sáhat k prostředkům připomínajícím anarchisty
 minulého století: k únosům, umělým vyvoláváním konfliktů s policií, k
 sájmání rukojmí, k atentátům a vraždám, ba i k okázalým sebevraždám.
 V některých případech jde snad jen o psychopaty, snažící se hérostra-
 tovatky lacině vejít do dějin, ale u některých lze připustit, že původní
 motivace u nich byly patrně ušlechtilé (Ulrike Meinhoff?). Ale ať tak či
 onak, podobné akce na pár dní probudí velikou pozornost a rozšíří
 zájem i u lidí jinak úplně apatických, ale protože svou hrůzností a
 tvrdostí tyto činy budí spíše odpor než solidárnost, velmi brzy masy
 pozorovatelů upadnou znovu do lethargické apathie, ba ještě větší než
 dříve, neboť odpornost těchto abnormálních činů vposledu jen podporuje
 onu ubohou normálnost konzumní společnosti... A tak bychom mohli končit
 takřka vyznáním bezmoci a nemožnosti něco změnit; ale je přece ještě
 jistá naděje- Protože tato apathie konzumní společnosti morálku
 člověka neustále zhoršuje, budou se v každé oblasti rok od roku vyskyto-
 vat vždy hroznější jevy. Zejména v oblasti ničení naší planety ekologické
 devastací nastanou nepochybně velmi brzy jevy tak překvapivě drastické
 o důsledky tak děsivými (např. v oblasti nemocí), že to pravděpodobně i
 nejvíce apatické lidi probudí a rozšíří v nich předně strach a hrůzu,
 proto i vášnivou snahu po záchraně, Pa by mohla mít úspěch podobný roz-
 sáhlosti kdysi raného křesťanství či raného socialismu. Jen nebude-li pak
 na záchranu již pozdě...